

PIRLS-2021

ТЕСТ ТАПСЫРМАЛАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ

(ЖОБА)

Астана, 2023

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
«А.Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер
және білімді бағалау орталығы» АҚ

**PIRLS-2021 ТЕСТ
ТАПСЫРМАЛАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ
(ЖОБА)**

ӘОК 373.167.1
КБЖ 74.202.4
Р 55

PIRLS-2021 тест тапсырмаларының жинағы. – Астана қ.: Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, «А.Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы» АҚ, 2023. – 130 бет.

PIRLS-2021 құпиялылық режимінен шыққан тест тапсырмаларының жинағын Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің тапсырысы бойынша «А.Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы» АҚ әзірледі.

Жинақ бастауыш сынып мұғалімдері мен әдіскерлеріне, сондай-ақ педагог кадрларды даярлауды жүзеге асыратын колледждер мен ЖОО-на оқу-әдістемелік кешен ретінде пайдалануға арналған.

ӘОК 373.167.1
КБЖ 74.202.4

ISBN 978-601-08-3687-7

© Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, 2023
«А.Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы» АҚ, 2023

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	3
ӘДЕБИ МӘТІНДЕР	6
Бос құмыра	7
Мәтін сұрақтары	12
Тапсырма жауаптары	20
Жылтыр сабан	33
Мәтін сұрақтары	37
Тапсырма жауаптары	42
АҚПАРАТТЫҚ МӘТІНДЕР	54
Акулалар	55
Мәтін сұрақтары	60
Тапсырма жауаптары	66
Бал қайда?	79
Мәтін сұрақтары	84
Тапсырма жауаптары	90
Ғажайып сегізаяқ	101
Мәтін сұрақтары	106
Тапсырма жауаптары	112

КІРІСПЕ

Әлемдік қоғамдастықта оқу сауаттылығы қазіргі қоғамдағы өмірге дайындықтың ең маңызды өлшемдерінің бірі ретінде қарастырылады. Оқу сауаттылығының негіздері ерте жаста қалыптасады. Баланың ерте жастан бастап оқығанын түсіне, бағалай және түсіндіре алуы оқудың кейінгі кезеңдерінде және ересек өмірде жетістікке жетуі үшін өте маңызды. Бұл сондай-ақ ақпараттандыру дәуірінде оларға үлкен ақпарат ағынында еркін шарлауға және оны сауатты пайдалануға көмектеседі.

Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын игеру деңгейін PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) халықаралық салыстырмалы зерттеуі анықтайды.

PIRLS – бұл төртінші сыныптың соңында оқушылардың мәтінді оқу және түсіну сапасын зерттеуге бағытталған әлемдегі жалғыз ауқымды зерттеу. Оқудың дәл осы кезеңінде білім алуды одан әрі сәтті жалғастыру үшін қажет негізгі білім мен дағдылар қалыптасады. Зерттеуді IEA Халықаралық оқу жетістіктерін бағалау қауымдастығы 2001 жылдан бастап әр 5 жыл сайын жүргізеді. Цикл сайын зерттеуге қатысуға ниет білдірген елдер саны артып келеді. 2021 жылы оған 65 ел мен білім беру жүйесі қатысты.

PIRLS халықаралық зерттеуінде оқығанды түсіну негізінен әдеби және ақпараттық мәтіндердің көмегімен бағаланады. Зерттеу сондай-ақ мәтіндермен толыққанды жұмыс істеу үшін қажет бірқатар дағдыларды зерттейді: анық түрде берілген ақпаратты табу; тікелей қорытындыларды тұжырымдау; идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру; мәтіннің мазмұны мен элементтерін сыни тұрғыдан бағалау. PIRLS мәтіндері күрделілік деңгейлері бойынша төрт түрге бөлінеді: жеңіл мәтіндер (500 сөзге дейін), орташа мәтіндер (700 сөзге дейін), күрделі мәтіндер (850 сөзге дейін) және ePIRLS (ақпараттық оқу бойынша онлайн-тапсырмалар). Сұрақтар жабық және ашық болып бөлінеді. Жауап нұсқасы бар және оқиғаларды дұрыс ретпен қоюды талап ететін тапсырмалар 1 баллмен, ал ашық жауабы бар тапсырмалар қойылған міндеттің күрделілігіне байланысты 1-ден 3 балға дейін бағаланады.

Қазақстан PIRLS зерттеуіне 2016 жылдан бері қатысып келеді. 2021 жылы зерттеу республиканың барлық өңірлерінен 389 мектептің 10 230 оқушысы арасында аралас (компьютерлік және қағаз) форматта өтті. Жалпы қазақстандық балалар халықаралық орташа мәннен (500 балл) жоғары нәтижелер көрсетті (504 балл). Дегенмен, 2016 жылмен салыстырғанда көрсеткіштердің 32 балға төмендеуі байқалады. Бұл бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын дамыту бойынша мақсатты жұмыс жасаудың қажеттілігін көрсетеді.

Ұсынылып отырған жинақ осы маңызды дағдылардың дамуын қолдауға бағытталған. Жинақ PIRLS-2021 құпиялылық режимінен шыққан 2 әдеби және 3 ақпараттық мәтіндерді, ашық және жабық тапсырмаларды және оларды бағалау бойынша нұсқаулықтарды қамтиды. Оның ішінде 4 мәтін PIRLS-2006 және PIRLS-2011 циклдарында оқу нәтижелеріндегі трендті өлшеу мақсатында пайдаланылды (1-кесте). Әр тапсырма күрделілік деңгейі, түсіну процесі және оларды орындауға

қойылатын міндеттер тұрғысынан сипатталады. Сонымен қатар, дұрыс жауаптар мен әр тапсырманы сәтті орындаған оқушылардың пайызы халықаралық орташа көрсеткішпен салыстыруда көрсетіледі.

1-кесте. Құпиялылық режимінен шыққан PIRLS-2021 мәтіндері

Оқу мақсаты	Мәтін атауы	Күрделілік деңгейі	Формат	Цикл
Әдеби оқу тәжірибесін қалыптастыру	«Жылтыр сабан»	Күрделі	Қағаз және компьютерлік	PIRLS-2006
	«Бос құмыра»	Орташа	Қағаз және компьютерлік	PIRLS-2011
Ақпаратты игеру және пайдалану	«Акулалар»	Орташа	Қағаз және компьютерлік	PIRLS-2006
	«Бал қайда?»	Күрделі	Қағаз және компьютерлік	PIRLS-2011
	«Ғажайып сегізаяқ»	Жеңіл	Компьютерлік	PIRLS-2021

Берілген жинақ бастауыш сынып мұғалімдері мен әдіскерлеріне, сондай-ақ педагог кадрларды даярлауды жүзеге асыратын колледждер мен ЖОО-на оқу-әдістемелік кешен ретінде пайдалануға арналған. Бұл мұғалімдердің оқыту тәжірибесін байытуға, оларды өз тапсырмаларын әзірлеуге ынталандыруға және сыныптағы бағалау процесін жақсартуға мүмкіндік береді.

ӘДЕБИ МӘТІНДЕР

Бос құмыра

*Элейн Л.Линдидің баяндауы бойынша
Дженнифер Мохердің иллюстриясы*

Қытай императоры тақ мұрагерін таңдау үшін байқау жариялады. Император қарт адам болатын. Оның өз балалары болмады. Ол өсімдіктерді жақсы көретіндіктен, кез-келген император болғысы келетін бала сарайға келіп, бір дән алсын деп хабарлады. Алты айдың ішінде ең үздік нәтиже көрсеткен бала байқауда жеңіске жетіп, келесі император болатынын айтты.

Халықтың қуанышында шек болмады! Дәндер таратылатын күні тақтан үміттенген бір топ бала император сарайына жиналды. Әр бала қолында бір бағасыз мүмкіндікпен үйлеріне оралды.

Сол балалардың арасында Джун да болды. Көпшілік оны ауылдағы ең үздік бағбан ретінде білетін. Көршілері Джунның бақшасындағы қауын, орамжапырақ, бұрыштан қуана дәм тататын. Джун императордың дәнін қолынан құлатып алмау үшін абайлап ұстап, езіп алмау үшін қатты қыспай үйіне әкелді.

Үйіне келген соң, Джун гүл отырғызатын құмыраның түбіне ірі тастарды салып, оның үстіне қиыршық тастар қойып, құнарлы дымқыл топырақпен толтырды. Дәнді топырақ бетінен 2 сантиметрдей тереңдікке егіп, үстін жеңіл топырақпен жапты. Кейінгі бірнеше күн бойы, басқа балалар сияқты, құмыраға күнде су құйып, алғашқы жапырақтың пайда болуын күтті.

Чеун дәнінің өсіп шыққанын жариялаған ауылдағы алғашқы бала болды. Барлығы оны құттықтай бастады. Ол өзінің сөзсіз келесі император болатынын айтып, өзінен жасы кіші балаларға бұйрық беру арқылы императорлық дағдыларын жаттықтыра бастады. Минг құмырасында өсімдік өсіп шыққан екінші бала болды, одан соң Вонг та жақсы жаңалықты хабарлады. Джун қобалжи бастады – бұл балалардың ешқайсысы өсімдікті өзі сияқты өсіре алмайтын! Бірақ Джунның дәні сол қалпы өспеді.

Біраз уақыт өткен соң, бүкіл құмыраларда өскін пайда бола бастады. Балалар біреу кездейсоқ сындырып алмау үшін, олардың айналасына қоршаулар құрды. Көп ұзамай Джун ауылында ондаған құмыралардан алғашқы жапырақтар пайда бола бастады. Ал Джунның дәні әлі өскен жоқ. Ол абдырап қалды – неге былай болып жатыр? Джун өзінің дәнін бақшасындағы ең құнарлы қара топырағы бар жаңа құмыраға отырғызды. Ол топырақтың әрбір түйірін ұсақтап бөліп, дәнді абайлап отырғызды. Содан соң топырақтың бетін күнде ылғалдандырып, бақылап отырды. Бірақ өсімдік бәрібір өспеді.

Джун ауылындағы басқа балалардың құмыраларынан аз уақыттың ішінде мықты сабақтар өсіп шықты. Джунның көңілі түсе бастады. Басқа балалар оның үстінен мазақ етіп күлді.

Алты ай өте шықты. Император өз шешімін шығару үшін өсімдіктерді сарайға апаратын күн жақындады. Балалардың барлығы құмыраларын жылтырата тазалап, үлкен жапырақтарын мұқият сүртіп, ең әдемі киімдерін киіп, сарайға беттеді. Кейбір ата-аналар балаларымен бірге өсімдікті құлатып алмау үшін тік ұстап бара жатты.

«Мен не істеймін? Менің дәнім өспеді ғой! Құмырам бос!» - деп Джун терезеден басқа балалардың сарайға баруға мақтанышпен дайындалып жатқанын көріп, ата-анасына мұңын шақты.

«Сен қолыңнан келгеніңнің бәрін жасадың», - деді әкесі, басын шайқап.

«Джун, императорға бос құмыранды алып бар», - деді анасы, - «сен барынша тырысып бақтың».

Өсімдіктері бар үлкен құмыраларын сарайға алып бара жатқан қуанышты балалардың арасында ұяттан қызарған Джун бос құмырасын апара жатты.

Сарайда балалар өздерінің жайқалған өсімдіктерімен бір қатарға тұрып, шешімді күтті. Жібек шапанға оранған император үміттен көзі жайнаған балалардың алдына келіп, әр өсімдікті түнере қарап шықты. Джунның қасына келгенде, ол қабағын одан сайын түйіп: «Мынау не? Сен маған бос құмыра әкелдің бе?» - деп сұрады.

Джун көз жасын әрең тыйды. «Ұлы мәртебелім, мен қолымнан келгенін жасадым. Сіздің дәніңізді ең жақсы топыраққа ектім, күн сайын суарып, бақылап отырдым. Дән өспеген соң, оны жаңа топыраққа қайтадан отырғыздым. Бірақ ол сонда да өспеді, кешірім сұраймын». Джун басын төмен түсірді.

«Хмм», - деп жымыды император. Содан соң балалардың барлығы еститіндей дауыстап: «Мына балалар дәндерін қайдан алғанын білмеймін. Мен берген дәндерден бір нәрсе өсіп шығу мүмкін емес еді, өйткені олардың барлығы суда қайнатылған болатын!»

Сосын император Джунға күлімсіреп қарады.

Мәтін сұрақтары

1. Император неліктен байқау жариялады?

- А балаларға өсімдіктер туралы айтып беру үшін
- В келесі императорды таңдау үшін
- С өзінің ұлылығын көрсету үшін
- D өсімдіктің ең жақсысын таңдау үшін

2. Балалардың әрқайсысы императордан не алды?

3. Неге әрбір дән «бағасыз мүмкіндік» деп аталды?

- А Әрбір дән байқауда жеңіске жетуге мүмкіндік берді.
- B Әрбір дән императорлық бақшадан және өте қымбат болды.
- C Әрбір дәннен тамаша өсімдік өсіп шыға алатын еді.
- D Әрбір дән ең үздік бағбан болуға мүмкіндік берді.

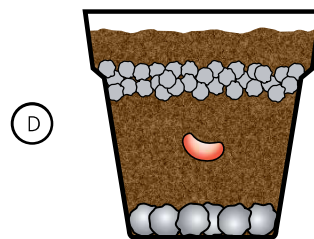
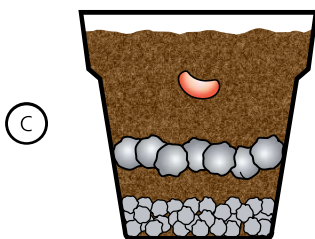
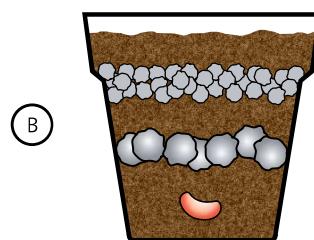
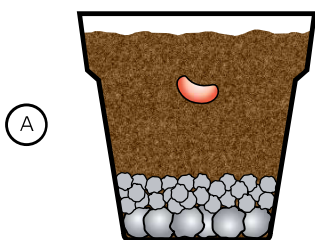
4. Жапырақтың суреті салынған оқиға бөлігін

табыңыз:

Джунның ауылдағы ең үздік бағбан екенін не дәлелдейді?

5. Төмендегілердің қайсысы Джун дәнді алғаш рет отырғызған кездегі құмыраға ұқсайды?

6. Гүлдің суреті салынған оқиға бөлігін табыңыз:

Бұл бөлікте Джун туралы не айтылған?

- Ⓐ оның дәннен не өсіп шығатынын күткені туралы
- Ⓑ оның байқауда жеңіп шығатынын сезінгені туралы
- Ⓒ оның дәнді мұқият отырғызғаны туралы
- Ⓓ оның дәнді отырғызуда қателік жібергені туралы

7. Балалар неліктен құмыраларының айналасына қоршаулар салды?

- Ⓐ жапырақтарын таза ұстау үшін
- Ⓑ өсімдіктерін басқалардан қорғау үшін
- Ⓒ топырақты дымқыл күйінде ұстау үшін
- Ⓓ өсімдіктерін басқа балаларға көрсетпеу үшін

8. Дәні өспеген соң, Джун ең алдымен не істеді?

- Ⓐ Құмырасының айналасына қоршау құрды.
- Ⓑ Дәнін бұрынғыдан да жиірек суарды.
- Ⓒ Ата-анасына шағымданды.
- Ⓓ Дәнін басқа құмыраға отырғызды.

9. Өзге балалар неліктен Джунның үстінен күлді? Мәтінге сүйеніп, жауабыңызды түсіндіріңіз.

10. Сіздің ойыңызша, неліктен Джунның ата-анасы император сарайына бос құмыраны апаруға кеңес берді?

11. Байқаудың қорытындысын білу үшін сарайға бара жатқан кезде, Джун қандай сезімде болды?

- A ұялды
- B абдырап қалды
- C үміттенді
- D қобалжыды

2
1
0
8
9

1
0
8
9

12. Неліктен император Джунның құмырасына түнеріп қарады?

- Ⓐ байқау үшін уайымдағандықтан
- Ⓑ Джунның құмырасы жылтырап тұрмағандықтан
- Ⓒ ойындағысын жасыру үшін
- Ⓓ Джунның неге келгенін білмегендіктен

13. Неліктен Джун императорға «Кешірім сұраймын» деді?

- Ⓐ байқауда қулық жасағандықтан
- Ⓑ император болғысы келмегендіктен
- Ⓒ императордың көңілін қалдырдым деп ойлағандықтан
- Ⓓ дәнін тым көп суарғандықтан

14. Неліктен өзге балалардың құмыраларында өсімдік өсті?

- Ⓐ Олар жақсырақ топырақ пайдаланды.
- Ⓑ Олар өсімдіктерін жақсы күтті.
- Ⓒ Олар дәндерін қоршаулармен қорғады.
- Ⓓ Олар басқа дәнді отырғызды.

15. Сіздің ойыңызша, император адамның қандай қасиетін бәрінен жоғары бағалады?

- А) басқару әдебін
- В) адалдықты
- С) ата-ананы құрметтеуді
- D) жақсы бағбан болуды

16. Неліктен император Джунға күлімсіреп қарады?

17. Оқиға барысында Джун әртүрлі сезімде болды. Мәтінге сүйеніп, неліктен Джун осы сезімдердің **әрқайсысын** сезінгенін түсіндірініз.

 1 үміттенді

 1 абдырап қалды

 1 жеңілді

1
0
8
9

1
0
8
9

1
0
8
9

Тапсырма жауаптары

ЖАУАП НҮСҚАЛАРЫ БАР СҰРАҚТАР

Сұрақ нөмірі	Сұрақтың күрделілігі	Процесс	Сұрақтың мазмұны	Дұрыс жауап	Цифрлы PIRLS-2021		Қағаз PIRLS-2021		PIRLS-2016	
					ҚР	Халық. орташа	ҚР	Халық. орташа	РК	Халық. орташа
1	Орташа	Анық түрде берілген ақпаратты табу	Кіріспе абзацтан нақты орталық ақпаратты тану	В	75,0%	85,5%	76,0%	86,9%	83,6%	88,2%
3	Жоғары	Мәтін мазмұны мен элементтерін бағалау және сынау	Әңгімеде басты орын алатын метафораның мағынасын тану	А	55,5%	67,3%	50,7%	67,7%	57,7%	68,2%
5	Орташа	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Процедуралар тізбегін құру, біріктіру, визуализациялау және сәйкес суретті тану	А	56,9%	72,5%	61,8%	72,7%	74,3%	75,3%
6	Жоғары	Мәтін мазмұны мен элементтерін бағалау және сынау	Кейіпкердің бірқатар әрекеттерін талдау арқылы оны түсіну	С	59,3%	58,4%	49,3%	62,2%	51,7%	60,6%
7	Жоғары	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Кейіпкер әрекетінің себептерін тану	В	78,1%	74,0%	70,9%	76,1%	82,9%	79,3%
8	Жоғары	Анық түрде берілген ақпаратты табу	Оқиғалар тізбегінен нақты әрекетті табу және көрсету	Д	66,1%	72,8%	70,1%	80,1%	77,4%	81,2%
11	Орташа	Анық түрде берілген ақпаратты табу	Анық түрде берілген сезімді табу және көрсету	А	69,1	77,6	74,4	78,6	80,7	81,1
12	Ілгері	Идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру	Кейіпкердің жасырын мотивациясын бүкіл оқиға контекстінде түсіндіру	С	48,3%	52,4%	50,5%	61,4%	56,5%	62,3%

13	Орташа	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Кейіпкердің белгілі бір жағдайға реакциясы туралы тікелей қорытынды жасау	С	76,0%	82,2%	79,2%	84,7%	83,1%	85,2%
14	Жоғары	Идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру	Белгілі бір жағдайдың себебін түсіндіру үшін бүкіл мәтіндегі дәлелдерді біріктіру	D	69,0%	71,4%	71,6%	75,8%	77,2%	75,0%
15	Жоғары	Мәтін мазмұны мен элементтерін бағалау және сынау	Кейіпкердің негізгі құндылықтарын түсіндіру үшін бүкіл мәтіндегі әрекеттерін бағалау	B	61,9%	69,3%	65,9%	69,2%	73,3%	68,8%

ЕРКІН ҚҰРАСТЫРЫЛАТЫН ЖАУАБЫ БАР СҰРАҚТАР

2. Балалардың әрқайсысы императордан не алды?

Сұрақтың күрделілігі: төмен

Процесс: анық түрде берілген ақпаратты табу

Тапсырма: кіріспе абзацтағы нақты мәліметті тауып көрсету

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап			
<p>Жауапта императордың әр балаға бір дән бергені айтылады.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - дән - қайнатылған дән - бір императорлық дән <p>НЕМЕСЕ, жауап император берген дәннің әр бала үшін нені білдіретінін таниды.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Император болу мүмкіндігі - бағасыз мүмкіндік 				<p>Жауапта императордың әр балаға не бергені дұрыс көрсетілмейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - құмыра - өсімдік - гүл - байқау 			
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016				
ҚР	81,3%	82,8%	88,6%				
Халық. орташа	83,9%	83,2%	84,3%				

4. Жапырақтың суреті салынған оқиға бөлігін табыңыз.

Джунның ауылдағы ең үздік бағбан екенін не дәлелдейді?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: тікелей қорытындыларды тұжырымдау

Тапсырма: кейіпкердің берілген сипаттамасын растайтын дәлелдерді табу үшін оқиғаның белгілі бір бөлігінен қорытынды жасау

1 – Қабылданатын жауап	0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауапта Джунның ең үздік бағбан болғанын көрсететін әңгімеден бір дәлел келтіріледі. Бұл оның көкөністерінің/өсімдіктерінің/ бақшасының сапасына немесе санына немесе көршілерінің оның көкөністерін/өсімдіктерін/бақшасын ұнататындарына қатысты болуы мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- <i>Ол ең жақсы өсімдіктерді өсірді.</i>- <i>Ол көп көкөністер өсірді.</i>- <i>Оның бақшасында өсімдіктер көп болатын.</i>- <i>Көршілері оның бақшасынан көкөністер алғанды ұнататын.</i>- <i>Көршілері оның көкөністерін алатын. [бұл көршілерінің оның көкөністерін ұнататынын білдіреді]</i>	<p>Жауапта Джунның ең үздік бағбан болғанын растайтын мәтінге негізделген дәлелдер келтірілмейді. Онда Джун өсірген нақты көкөністер тізімі берілуі мүмкін, өсімдіктерге күтім жасау тәсілдері егжей-тегжейлі сипатталуы мүмкін немесе тек оның бақшасының сипаттамасына, оның өз жетістігіне деген көзқарасына немесе байқау нәтижесіне сілтеме берілуі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- <i>Ол орамжапырақ өсірді.</i>- <i>Ол өсімдіктер туралы көп білетін.</i>- <i>Ол өсімдіктерін суаратын.</i>- <i>Ол дәнді үйге абайлап әкелді.</i>- <i>Ол көкөністерімен бөлісті.</i> <p>[жауап көршілері оның көкөністерін алуды ұнататынын немесе ол өсірген көкөністердің сапасын көрсетпейді]</p> <ul style="list-style-type: none">- <i>Ешкім өсімдіктерді ол сияқты жақсы өсіре алмады. [жауап Джунның өз көзқарасын білдіреді]</i>- <i>Барлығы бәрін алатын. [жауап тым бұлыңғыр]</i>- <i>Ол байқауда жеңіске жетті.</i> <p>НЕМЕСЕ жауап Джун ең үздік бағбан болды деген идеяны</p>

				қайталайды. <u>Мысалы:</u> - <i>Оның ауылындағы тұрғындар оны ең үздік деп санады.</i>
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	44,8%	49,4%	53,7%	
Халық. орташа	46,4%	46,0%	48,2%	

9. Өзге балалар неліктен Джунның үстінен күлді? Мәтінге сүйеніп, жауабыңызды түсіндіріңіз.

Сұрақтың күрделілігі: төмен

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: әрекеттің тікелей себебін көрсету

2 – Толық түсіну				1 – Ішінара түсіну				0 – Түсінбеу
<p>Жауап Джунның жағдайын (дәні өсіп шықпады) басқа балалармен (дәндері өсіп шықты) немесе өзінің талантымен (ол ең үздік бағбан болды) салыстыру арқылы балалардың неліктен оның үстінен күлгенін көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Оның дәні өспеді, ал басқалардың дәні өсіп шықты. - Тек оның ғана дәні өспеді. - Ол ең үздік бағбан болғанымен, оның дәні өспеді. - Балалар оған күлді, өйткені қанша жерден жақсы күтім жасалса да, оның дәні өспеді. 				<p>Жауап әңгімедегі Джунның жағдайын (дәні өспеді) сипаттайды немесе басқа балалардың жетістігін түсіндіреді, бірақ басқа балалардың оған неге күлгенін түсіндіретін салыстыру бермейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Оның құмырасы бос болды. - Джунның құмырасында өсімдік болмады. - Оның дәні өскен жоқ. - Ол байқауда жеңіске жете алмас еді. - Олардың дәндері өсіп шықты. - Оның көңілі түсіп, жеңіліске ұшырады. [Джун жағдайының жалпы сипаттамасы] 				<p>Жауап басқалардың оның үстінен неге күлгенін дұрыс сипаттамайды немесе әңгіменің дұрыс емес жеріндегі мәліметтерге сілтеме жасайды.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Джун ең үздік бағбан болды. - Балалар жаман болды. - Олар Джунды күлкілі деп ойлады. - Олар оның құмырасын ұнатпады. - Олар оның құмырасын сарайда көргенде, онда өсімдік жоқ екенін байқады.
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	14,1%	23,4%	50,6%	ҚР	63,9%	58,4%	36,7%	
Халық орташа	20,7%	25,5%	27,3%	Халық орташа	59,7%	57,1%	56,5%	

10. Сіздің ойыңызша, неліктен Джунның ата-анасы император сарайына бос құмыраны апаруға кеңес берді?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: кейіпкерлердің берген кеңесінің ықтимал мотивациясын түсіндіру

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап			
<p>Жауап Джунның ата-анасы оның адал болғанын және жасаған жұмысы үшін жауапкершілікті өз мойнына алғанын немесе қолынан келгеннің бәрін жасағаны үшін өзін мақтан тұтқанын қалағандарын түсінеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Олар баласы қолынан келгеннің бәрін жасағаннан кейін ұялуына жөн жоқ деп ойлады. - Ол қолынан келгеннің бәрін жасады. - Олар оның адал болғанын қалады. - Ол тырысып бақты. 				<p>Жауап Джунның ата-анасы неге сарайға бос құмыра апару керек деп шешкенін түсіндірмейді. Ол Джунның сезіміне немесе оқиғаның соңына қатысты болуы мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Олар ұялды. - Оның неден қателескенін түсіну үшін. - Ол адал болғысы келді. [бұл Джунның ата-анасына емес, оның сезіміне қатысты] - Олар оның дәні қайнатылғанын білді. - Олар оның жеңетінін білді. - Олар оның жеңіске жететініне сенді 			
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016				
ҚР	51,9%	52,5%	68,9%				
Халық. орташа	48,1%	46,4%	46,6%				

16. Неліктен император Джунға күлімсіреп қарады?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: кейіпкердің жасырын ниетін түсіндіру арқылы оқиға сюжетін түсінгенін көрсету

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауап Джунның жарыста жеңіске жеткенін/император болғанын түсінгендігін көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Джун император болды.</i> - <i>Джун байқауда жеңіске жетті.</i> <p>НЕМЕСЕ жауап императордың Джунның адалдығын мойындағанын көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Джун жалғыз адал қатысушы болды.</i> - <i>Джун дәнін алмастырмаған жалғыз адам болды.</i> - <i>Джун алдамады.</i> - <i>Джун не істеу керек болса, соны жасады.</i> <p>НЕМЕСЕ жауап императордың тақ мұрагері рөліне лайықты адамды табу жоспары іске асқанын мойындағанын көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Императордың жоспары іске асты.</i> 				<p>Жауап императордың реакциясының себебін көрсетпейді. Ол сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін немесе императордың Джунға неге күлімсіреп жауап бергені туралы бұлыңғыр сипаттама беруі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ол бақытты болды.</i> - <i>Император оны мақтан тұтты.</i> [бұлыңғыр сипаттама] - <i>Ол оның үстінен күлді.</i> - <i>Император оны алдады.</i> - <i>Джун қолынан келгеннің бәрін жасады.</i> - <i>Дән қайнатылған болып шықты.</i> - <i>Император дәндердің қайнатылғанын білді.</i>
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	41,6%	49,0%	69,9%	
Халықаралық орташа	57,1%	60,0%	58,3%	

17. Оқиға барысында Джун әртүрлі сезімде болды.
Мәтінге сүйеніп, неліктен Джун осы сезімдердің әрқайсысын сезінгенін түсіндіріңіз.

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: мәтіннің әртүрлі бөліктерінен сезімнің себебі бола алатын оқиғаларды тауып көрсету

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Үміттенді Жауап Джун өзінің бағбандық дағдыларын дәнді өсіру немесе жарыста жеңіске жету/император болу үшін пайдаланамын деп үміттенгенін көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол өзін ең үздік бағбан деп ойлады. - Ол дәннің өскенін қалады. - Ол келесі император болғысы келді. - Оның байқауда жеңіске жетуіне үлкен мүмкіндік болды. 				<p>Үміттенді Жауап сезімге тиісті түсініктеме бермейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол императорды көргісі келді. - Бірден іске аспады. [жауап әңгімедегі тиісті сәтке қатысты емес.] - Ол бар күшін салды. <p>НЕМЕСЕ жауап мәтіннен дәлел келтірмей, сөздің жалпы анықтамасын беруі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол жақсы бір нәрсе орын алғанын қалады.
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	58,1%	57,9%	67,6%	
Халық. орташа	54,7%	55,7%	58,5%	

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап			
<p>Абдырап қалды Жауап Джунның мұқият күтімі мен бағбандық шеберлігіне қарамастан, өсімдігінің өспегеніне (басқалардың өсімдігі өсті) абдырап қалғанын көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ол неге басқалардың өсімдіктері өскенін, ал оның өсімдігі өспегенін түсінбеді.</i> - <i>Ол ең үздік болды, бірақ оның дәні өспеді.</i> - <i>Оның дәні өскен жоқ.</i> 				<p>Абдырап қалды Жауап сезімге тиісті түсініктеме бермейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ол императорға бос құмыра апарғысы келмеді.</i> - <i>Басқа балалар өсімдіктерді ол сияқты өсіре алмады.</i> <p>НЕМЕСЕ жауап мәтіннен дәлел келтірмей, сөздің жалпы анықтамасын беруі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ол сасып қалды.</i> 			
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016				
ҚР	54,4%	60,5%	66,6%				
Халық. орташа	51,8%	54,4%	55,3%				
1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап			
<p>Жеңілді Жауап Джун қанша тырысса да, оның өсімдігі өспейтінін, сондықтан құмырасы бос болатынын және жеңіске жетуге мүмкіндігі жоқ екенін түсінген кезде жеңілгенін көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Тек оның өсімдігі ғана өспеді.</i> - <i>Оған бос құмыраны императорға апаруға тура келді.</i> - <i>Ол жеңіске жете алмас еді.</i> - <i>Оның құмырасы бос болды.</i> - <i>Оның өсімдігі өскен жоқ.</i> - <i>Басқа балаларда өсімдіктер болды.</i> 				<p>Жеңілді Жауап сезімге тиісті түсініктеме бермейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Балалар оның үстінен күлді.</i> - <i>Оның өсімдігі өлді.</i> <p>НЕМЕСЕ жауап мәтіннен дәлел келтірмей, сөздің жалпы анықтамасын беруі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ол жеңіліске ұшырады.</i> 			

	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	46,1%	51,0%	60,2%	
Халық. орташа	54,5%	56,9%	59,0%	

Жылтыр сабан

Дэниэл Пенак

Қара Жалынның жеті бөлтірігі болды. Бөлтіріктің бесеуінің түсі анасының көзіндегі қызғылт-сары еді. Оларды Сарыбастар деп атайтын. Алтыншы бөлтірік – Көк бөрінің терісі мұзды судай көк болатын. Жетінші ең кішкентай ұрғашы бөлтірік алтын нұрдай сары болды. Оған қарағаннан көз шағылысатын. Осы ерекшелігіне байланысты ағалары оны Жылтыр сабан деп атап кетті.

Уақыт өте келе бөлтіріктер өсіп, жас қасқырларға айналды. Бірақ олар ешқашан адам баласын жақыннан көрмеді. Олар екі аяқпен жүріп бара жатқан адамдарға ең биік төбенің үстінен ғана қарайтын. Ал жақыннан олар қалай көрінеді екен?

Бөлтіріктердің анасы оларға адамдар туралы хикаялар айтып беретін. Бірақ олар бұл хикаяларды түсіне бермейтін. Бір күні анасы оларға «адам баласы – коллекционер» деп айтты.

Жылтыр сабан нағыз аңшыға тән қасиетке ие болды. Ол Сарыбастарға қарағанда жүйрік болатын.

Оның көру және есту қабілеті Қара Жалынға қарағанда, ал иіс сезу қабілеті Көк Бөріге қарағанда жақсырақ болды.

Ол кенеттен ауаны иіскеп, тоқтай қалып: «Анда тышқан бар!» – деп айтады.

«Қайда?» – деп сұрайды Сарыбастар.

«Ана жерде!» – деп Жылтыр сабан үш жүз метрдей жерді көрсетеді. Бөлтіріктер жүгіріп барса, ол жерде шынымен де тышқан тығылып жатады.

Сарыбастар таң қалатын: «Қалай біліп қойдың?»

«Иісін сездім!» – деп жауап береді Жылтыр сабан.

Жазда үйректерді аулаған кезде, Сарыбастар олжаларына тек тұмсығының ұшын шығарып, ақырындап жүзіп барады. Әдетте, үйректер олардың тұмсығының дәл алдынан ұшып кететін. Ал Жылтыр сабан оларды өзен жағасындағы сары шөптердің арасында бүгіліп, мысықтай тығылып күтіп отырады. Үйректер өзен суымен сырғып, ұша бастайды. Арасындағы ең семізі үстінен ұша бергенде, Жылтыр сабан оны бас салады!

«Қалай ұстап алдың?» – деп сұрайды Сарыбастар.

«Көздерімнің арқасында!» – деп жауап береді Жылтыр сабан.

Оның жүйріктігі сонша, бұрын басқа қасқырлар қуып жете алмаған қояндарды да оңай аулайтын.

Ептілігіне қарамастан, Жылтыр сабан кейде оңай мүмкіндіктерді жіберіп алатын. Бір күні кәрі бұғының артынан аңдып жүргенде, ол кенеттен назарын үстінен ұшып өткен құсқа бұрамын деп, өз аяғына өзі шалынып қалды. Бұл әрекетіне ішексілесі қатып, құлай кетті.

Бір күні Көк бөрі оған ызаланып: «Сен ешқашан байсалды бола алмайсың», – деді. «Ал сен ешқашан күлкілі нәрселерді байқамайсың», – деп жауап берді Жылтыр сабан.

Оның жауабы Көк бөріге ұнамады. «Сен неге соншама көп күлесің?» – деп сұрады ол.

Жылтыр сабан Көк Бөрінің көзіне тік қарап: «Өйткені мен зеріктім. Бәрі бір қалыпты, ешнәрсе өзгермейді» – деді.

Зеріккендіктен, Жылтыр сабан жаңа нәрсе іздей бастады. Ол адам баласын жақыннан көргісі келді.

Бір түні осындай мүмкіндік пайда болды. Аңшылардың тобы қасқырлардың ізіне түсті. Олар лагерін қасқырлардың апанына жақын жерге құрды. Жылтыр сабан оттың иісінен оянып кетті. Ол тіпті сытырлап жанған ағаштың дыбысын да естіді.

«Міне, мүмкіндік! Таң атқанша қайтып ораламын. Олардың түр-әлпеті қандай екенін ақыры көретін боламын. Сосын барлығына айтып беремін», – деп ойлады Жылтыр сабан.

Көк бөрі бір жамандықты сезініп оянғанда, Жылтыр сабанның кеткеніне бір сағат өткен болатын. Ол дереу қарындасының артына түсті.

«Мен оны қуып жетуім керек», – деп ойлады ол, бірақ тым кеш болды.

Аңшылардың лагеріне жеткен кезде, ол оттың жарығынан ағашқа жуан арқанмен байланған торды көрді. Адамдар сол торды айналып билеп жүр екен. Ал тордың ішінде азуын қайрап Жылтыр сабан отыр. Аш иттер торға қарай секіріп, үріп жатты.

«Егер арқанды тістесем, тор иттердің дәл ортасына түседі. Жылтыр сабан оларды жеткізбейді, бірге қашып кете аламыз», – деп ойлады ол. Көк бөріге оттан секіруге тура келді. Қасқырлар отты ұнатпайды. Бірақ бұл тығырықтан шығатын жалғыз жол болды және тезірек қимылдау керек еді. Қорқуға уақыт жоқ. Ол барлығын қапыда қалдыруы тиіс еді.

Көк бөрі әпсәтте оттың, адамдардың және тордың үстінен ұша жөнелді. Арқанды жұлқына тістеп: «Жылтыр сабан, қаш!» – деп айқайлады.

Аңшылар мен иттер ешнәрсе түсінбей, абдырап қалды. Жылтыр сабан әрең тіл қатты: «Көк бөрі, мені кешір. Мен...»

Сосын апыр-топыр болып кетті. Көк бөрі екі итті отқа құлатып: «Қаш, отбасымызға қамқор бол!» – деп айқайлады.

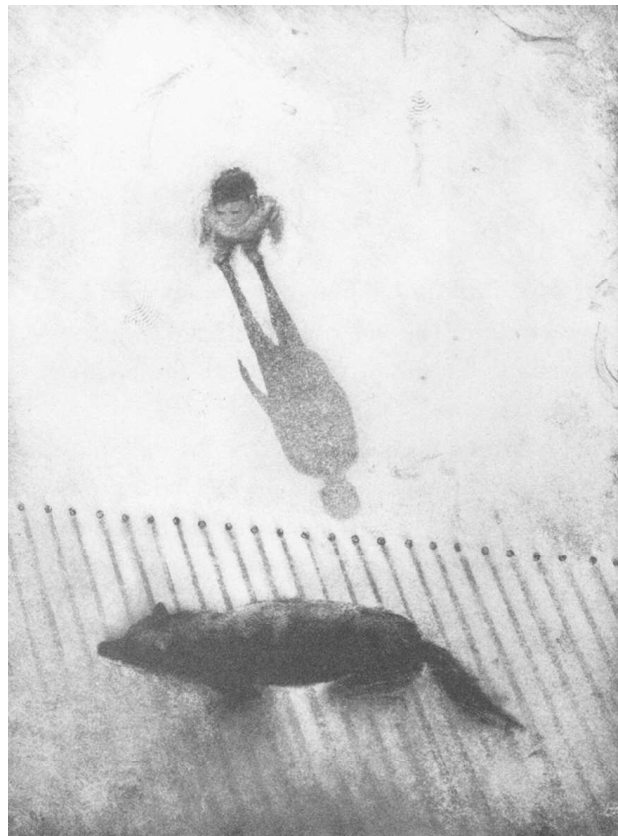
Көк бөрі Жылтыр сабанның қарғып өтіп, қараңғыда көзден ғайып болғанын көрді.

Бірақ қуануға әлі ерте. Қолында таяғы бар адам Көк Бөріні күтпеген жерден ұрып құлатты. Оның басы жарылып, көзінің алды қарауыта бастады. Ол аяғында тұра алмай, жерге құлай кетті.

Көк бөрі есін жиғанда, жалғыз жатыр екен. Ол өзі сияқты ұсталған басқа жануарлармен бірге хайуанаттар бағында еді.

«Адам баласы – коллекционер».

Анасының айтқан осы сөздерін ол енді түсінді.

Мәтін сұрақтары

1. Неге кішкентай бөлтірікті Жылтыр сабан деп атады?

- Ⓐ Оның көзінің түсі алтын нұрдай сары болды.
- Ⓑ Оның терісінің түсі алтын нұрдай сары болды.
- Ⓒ Ол алтын нұрдай жүйрік болды.
- Ⓓ Ол алтын нұрмен ойнайтын.

2. Неліктен Жылтыр сабан басқа қасқырларға қарағанда жақсы аңшы болды?

- Ⓐ Ол басқалар ұйықтап жатқан кезде аңға шығатын.
- Ⓑ Ол әрбір мүмкіндікті байсалды қабылдайтын.
- Ⓒ Ол анасының хикаяларын мұқият тыңдайтын.
- Ⓓ Ол анағұрлым жүйрік болатын және оның сезу қабілеттері жақсы дамыған.

3. Аңға шыққанда Жылтыр сабан «сары шөптердің арасында мысықтай тығылып» жататын. Бұл оның оңай аң аулауына қалай көмектесетін?

1
0
8
9

4. Жылтыр сабан басқа қасқырлар аулай алмайтын қандай жануарды аулады?

- Ⓐ бұғыны
- Ⓑ қояндарды
- Ⓒ үйректерді
- Ⓓ тышқандарды

5. Неліктен Жылтыр сабан оңай мүмкіндіктерді жіберіп алатын?

- Ⓐ Ол тым биік секіретін.
- Ⓑ Оның көңілі басқа нәрселерге ауып кететін.
- Ⓒ Ол қорқатын.
- Ⓓ Ол адасып қалатын.

6. Көк бөрі Жылтыр сабанға неге ызаланды?

- Ⓐ Жылтыр сабан ешқашан ешнәрсеге байсалды қарамайтын.
- Ⓑ Ол қатты күлетін.
- Ⓒ Ол Көк Бөріге қарағанда көбірек аң аулайтын.
- Ⓓ Ол басқа қасқырларға қарағанда жүйрік болатын.

7. Жылтыр сабан зеріккендігінен не істегісі келді?

- Ⓐ ең үздік аңшыға айналғысы
- Ⓑ адамдарды жақыннан көргісі
- Ⓒ күлкілі нәрселерді тапқысы
- Ⓓ коллекционер болғысы

8. Аңшылар Жылтыр сабанмен не істеді?

- Ⓐ хайуанаттар бағына жіберді
- Ⓑ таякпен ұрды
- Ⓒ торға қамап қойды
- Ⓓ өзенге лақтырып жіберді

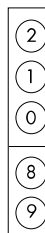
9. Көк бөрі Жылтыр сабанның қашуына көмектесу үшін істеген **екі** амалы қандай?

1.

2.

10. Жылтыр сабан неліктен «Мені кешір, Көк бөрі» деді?

11. Көк Бөріге анасының «Адам баласы – коллекционер» деген сөздерін түсінуіне не ықпал етті?

- А Ол жалғыз оянды.
- В Ол хайуанаттар бағында оянды.
- С Ол аңшыларды жақыннан көрді.
- D Ол тордағы Жылтыр сабанды көрді.

12. Төменнен, сіздің ойыңызша, Жылтыр сабанды дәл сипаттайтын **бір** сөзді таңдаңыз.

Таңдауыңызды белгілеңіз.

_____ Бейқам

_____ Қызыққұмар

_____ Батыл

Мәтінге сүйеніп, неге олай ойлайтыныңызды түсіндіріңіз.

1
0
8
9

2
1
0
8
9

13. Көк Бөрінің айтқан сөзінен және істеген әрекетінен оның қандай екенін түсінуге болады.

Көк Бөріге қандай сипаттама бересіз? Жауабыңызды дәлелдеу үшін оның жасаған **екі** әрекетін мысалға келтіріңіз.

14. Әңгіменің тақырыбын *Жылтыр сабан емес, Көк бөрі* деп атаған дұрыс болады деп ойлайсыз ба? Жауабыңызды белгілеңіз.

_____ Иә

_____ Жоқ

Неге олай ойлайсыз?

3
2
1
0
8
9

2
1
0
8
9

Тапсырма жауаптары

ЖАУАП НҮСҚАЛАРЫ БАР СҰРАҚТАР

Сұрақ нөмірі	Сұрақтың күрделілігі	Процесс	Сұрақтың мазмұны	Дұрыс жауап	Цифрлы PIRLS-2021		Қағаз PIRLS-2021		PIRLS-2016	
					ҚР	Халық. орташа	ҚР	Халық. орташа	РК	Халық. орташа
1	Жоғары	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Кейіпкердің сырт келбеті оның есімі туралы қандай ой туғызатыны туралы күрделі образдардан қорытынды жасау	В	46,3%	58,3%	52,2%	60,6%	54,2%	62,8%
2	Жоғары	Идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру	Кейіпкер ерекшелігінің қысқаша сипаттамасын тану үшін түсіндіру және жалпылау	Д	75,7%	73,8%	84,2%	77,3%	87,1%	78,3%
4	Жоғары	Анық түрде берілген ақпаратты табу	Кірістірілген мәліметті тауып көрсету	В	49,0%	59,3%	50,0%	61,9%	55,4%	65,1%
5	Жоғары	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Кейіпкердің іс-әрекеті арқылы оның мінез-құлқы туралы қорытынды жасау	В	66,3%	64,7%	69,8%	62,9%	73,3%	64,9%
6	Жоғары	Анық түрде берілген ақпаратты табу	Диалогтан кейіпкердің іс-әрекетін сипаттайтын ақпаратты тауып көрсету	А	49,5%	65,1%	44,7%	64,0%	53,7%	66,7%
7	Орташа	Анық түрде берілген ақпаратты табу	Кейіпкердің іс-қимыл жоспарын тану	В	74,3%	75,8%	75,0%	78,9%	85,4%	82,1%
8	Жоғары	Тікелей қорытындыларды	Хикаядағы тиісті сәтті тауып, оқиға	С	66,8%	72,4%	68,3%	71,7%	73,3%	75,3%

		тұжырымдау	туралы қорытынды жасау							
11	Жоғары	Идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру	Мәтіннің тиісті бөлігін тауып, метафораның мағынасын тану	В	57,4%	61,2%	60,4%	67,2%	67,4%	68,3%

ЕРКІН ҚҰРАСТЫРЫЛАТЫН ЖАУАБЫ БАР СҰРАҚТАР

3. Аңға шыққанда Жылтыр сабан «сары шөптердің арасында мысықтай тығылып» жататын. Бұл оның оңай аң аулауына қалай көмектесетін?

Сұрақтың күрделілігі: ілгері

Процесс: тікелей қорытындыларды тұжырымдау

Тапсырма: берілген сипаттама мен суретті зерттей отырып, түсініктеме туралы қорытынды жасау

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап			
<p>Жауап Жылтыр сабан үйректерді аулағанда оларға көрінбейтіндігін көрсетеді. Бұл оның жерге бүгілгендіктен немесе оның жүні шөптің түсімен бірдей болғандықтан жасырына алғандығын білдіруі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол ешкім көрмеуі үшін бүгіліп, шөптердің арасында білінбей кетеді. - Ол жасырынады. - Оның жүні шөп сияқты сары болды, сондықтан ол жасырына алды. - Өйткені ол оларға білдірмей жақындайды. 				<p>Жауап Жылтыр сабанның үйректерге көрінбейтіндігін түсіндірмейді. Ол цитатаны өз сөзімен айтуы немесе жай ғана оның терісінің түсін немесе тұрысын сипаттауы мүмкін немесе оның аң аулау себебін түсіндіруі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол мысық сияқты тегіс болды. - Оның жүні шөп сияқты сары болды. - Ол қозғалыссыз қалатын. - Ол олжасын іздеді. 			
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016				
ҚР	25,5%	27,7%	32,7%				
Халық. орташа	35,1%	40,0%	39,2%				

9. Көк бөрі Жылтыр сабанның қашуына көмектесу үшін істеген екі амалы қандай?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: тікелей қорытындыларды тұжырымдау

Тапсырма: орталық оқиғаны тауып, кейіпкердің 2 әрекетін көрсету үшін тікелей қорытынды жасау

2 – Толық түсіну				1 – Ішінара түсіну				0 – Түсінбеу	
<p>Жауапта Көк бөрінің Жылтыр сабанды аңшылардың торынан құтқаруына көмектескен екі әрекеті беріледі.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол торды/арқанды тістеді. - Ол оттан/торға қарай секірді. - Ол аңшыларды қапыда қалдырды. - Ол оған қашып, отбасына қамқор болуды айтты. - Ол өзін құрбан етті. /Ол өз өмірін қатерге тікті. - Ол иттерді отқа итеріп жіберді / иттерді өлтірді. 				<p>Жауапта Жылтыр сабанды аңшылардың торынан құтқаруға көмектескен Көк бөрінің бір әрекеті көрсетіледі.</p>				<p>Жауапта Жылтыр сабанның қашуына көмектескен Көк бөрінің нақты және сәйкес әрекеттері көрсетілмейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол оның артынан барды. - Ол лагерьге барды. - Ол оның артынан ешкім қумағанына көз жеткізді. - Ол Жылтыр сабанның өмірін сақтап қалды. 	
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		
ҚР	48,2%	55,1%	55,5%	ҚР	25,4%	23,5%	31,2%		
Халық орташа	56,8%	59,2%	64,4%	Халық орташа	20,4%	20,7%	19,2%		

10. Жылтыр сабан неліктен «Мені кешір, Көк бөрі» деді?

Сұрақтың күрделілігі: ілгері

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: әңгімеден мысал келтіре отырып, кейіпкердің сөзінің ниетін түсіндіру

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауап Жылтыр сабанның аңшыларды көру үшін қашып кетіп, Көк бөрінің өміріне қауіп төндіргені үшін өкінгенін көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол аңшыларға / адамдарға жақындап, қақпанға түсті. - Ол ешкімге ештеңе айтпастан кетіп қалғанына өкінді. - Ол оның өміріне қауіп төндірді. - Ол оны тастап, қашуға мәжбүр болғанына өкінді. - Ол Көк бөрінің айтуы бойынша қашуға мәжбүр болғанына өкінді. 				<p>Жауап Жылтыр сабанның өкінішін бұлыңғыр түрде немесе қате түсіндіреді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол ештеңеге байсалды қарамады. - Ол оны тыңдамады. - Ол күлді.
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	25,0%	35,5%	40,8%	
Халық. орташа	37,6%	39,8%	39,3%	

12. Төменнен, сіздің ойыңызша, Жылтыр сабанды дәл сипаттайтын бір сөзді тандаңыз.

Таңдауыңызды белгілеңіз.

___ Бейқам

___ Қызыққұмар

___ Батыл

Мәтінге сүйеніп, неге олай ойлайтыныңызды түсіндіріңіз.

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: кейіпкердің таңдалған сипаттамасын дәлелдемелермен нығайту үшін сюжеттік оқиғаларды біріктіру

2 – Толық түсіну	1 – Ішінара түсіну	0 – Түсінбеу
<p>Жауап Жылтыр сабанның таңдалған сипаттамасын осы сөз бен оқиға сюжеті арасында байланыс орнату арқылы түсінгенін көрсетеді.</p> <p>Оқушылар бұл идеяларды өз сөзімен жаза алады. Оқушы берген дәлелдемеде оның қандай сипаттаманы қолдауға тырысқаны анық көрінуі керек.</p> <p><u>Бейқам:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол анасының сөзін тыңдамады. - Ол анасының айтқаны туралы ойланған жоқ. - Ол қауіпті ескермей, адамдарға жақындады. - Ол адамдарды/аңшыларды көруге барды. <p><u>Батыл:</u></p>	<p>Жауап жалпы оқиғаға сілтеме жасайтын немесе таңдалған сипаттаманы оқиға контекстінде түсінгенін көрсететін дәлелдеме береді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол жаңа нәрсені көргісі келді. (Қызыққұмар) - Ол ешқашан Көк бөрі туралы ойламады. (Бейқам) - Ол ешқашан ештеңеге байсалды қарамады. (Бейқам) <p>НЕМЕСЕ жауап нақты бір сипаттаманы таңдамай-ақ тиісті дәлелдеме береді.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол адамдарды көруге барды. - Ол анасының айтқанын тыңдамады. 	<p>Жауап таңдалған сипаттамаға нақты немесе тиісті түсініктеме бермейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол көп күледі. (Қызыққұмар) - Ол басқа қасқырлар ұстай алмайтын нәрселерді аулайды. (Батыл) - Ол оттан секірді. (Батыл)

<ul style="list-style-type: none"> - Оның адамдарға/отқа жақындауға немесе қараңғыда жалғыз жүруге батылы жетті. - Ол адамдардан қорықпады. - Ол (жалғыз/ағаларынсыз) адамдарды/аңшыларды көруге барды. <p><u>Қызыққұмар:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол адамдарды/аңшыларды (бірінші рет жақыннан) көруге барды. - Ол анасының: «Адам баласы — коллекционер» дегенде не айтқысы келгенін білгісі келді. 							
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016
ҚР	27,4%	35,7%	31,7%	ҚР	13,6%	14,0%	29,1%
Халық орташа	10,9%	49,2%	53,6%	Халық орташа	48,9%	9,3%	11,3%

13. Көк Бөрінің айтқан сөзінен және істеген әрекетінен оның қандай екенін түсінуге болады.

Көк Бөріге қандай сипаттама бересіз? Жауабыңызды дәлелдеу үшін оның жасаған екі әрекетін мысалға келтіріңіз.

Сұрақтың күрделілігі: ілгері

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: мәтінде берілген екі қосалқы мәліметті пайдалана отырып, кейіпкерді сипаттау үшін оқиға сюжеті мен кейіпкердің әрекеттерін түсіндіру және біріктіру

3 – Кең түсінік	2 – Қанағаттанарлық түсінік	1 – Минималды түсінік	0 – Қанағаттанарлықсыз түсінік
<p>Жауапта Көк бөрінің қандай болғандығы туралы кем дегенде бір сипаттама (мысалы, батыл, байсалды, мұқият, сақ, ақылды, жақсы, ойлампаз, реалист) және оның мінезін көрсететін әңгімеде айтқан немесе жасаған екі әрекеті беріледі.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол батыл, өйткені ол Жылтыр сабан жоғалып кеткенін түсінгенде, оны іздеп, құтқару үшін оттан секірді. - Көк бөрі қамқор және байсалды. Қамқор болуының себебі - ол аңшылардың Жылтыр сабанды өлтіруіне жол бермеді. Байсалды болуының себебі - ол 	<p>Жауапта кем дегенде бір сипаттама және оның не айтқаны немесе істегені туралы бір мысал келтіріледі.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол жақсы, өйткені ол Жылтыр сабанның қашып кетуіне көмектесу үшін өз өмірін қатерге тікті. - Қамқор. Ол Жылтыр сабанға қашып, отбасына қамқор болу керектігін айтты. - Батыл. Ол Жылтыр сабанды құтқару үшін жалғыз барды. 	<p>Жауапта мысалсыз кем дегенде бір сипаттама беріледі. НЕМЕСЕ онда ешқандай сипаттамасыз Көк бөрі айтқан немесе жасаған бір немесе бірнеше әрекет мысалға келтіріледі.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Көк бөрі батыл және мейірімді. - Ол - жақсы аға. - Ол Жылтыр сабанды бостандыққа шығару үшін өз өмірін қатерге тікті. - Көк бөрі торды тістеп алды. Ол Жылтыр сабанға қашып, отбасына қамқор болу керектігін айтты. <p>НЕМЕСЕ жауапта Көк бөрінің мінезі туралы дұрыс емес тұжырым жасайтын мысалдар мен сипаттамалар</p>	<p>Жауапта Көк бөрінің нақты немесе сәйкес сипаттамасы мен мысалдар берілмейді. Жауап Көк бөрінің мінезіне қатысы жоқ сюжеттік әрекетті немесе сөздерді қамтуы мүмкін. Онда Көк бөріге немесе Жылтыр сабанға физикалық сипаттама берілуі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ол мұзды су сияқты көк. - Ол ешқашан ешнәрсеге байсалды

<p><i>күлмейді немесе көңіл көтермейді.</i></p> <p>- <i>Ол батыл, өйткені ол оны құтқарды және құтқаруға жалғыз барды. [екі бөлек идея]</i></p>						<p>болады.</p> <p>- <i>Көк бөрі қызыққұмар болды. Ол Жылтыр сабаннан неге ешнәрсеге байсалды қарамайтынын сұрады.</i></p>			<p><i>қарамайды.</i></p>			
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	17,7%	16,1%	15,8%	ҚР	22,0%	22,4%	26,7%	ҚР	36,8%	31,0%	33,2%	
Халық. орташа	18,6%	18,4%	20,0%	Халық. орташа	17,1%	18,6%	20,5%	Халық. орташа	33,9%	31,0%	31,7%	

14. Әңгіменің тақырыбын Жылтыр сабан емес, Көк бөрі деп атаған дұрыс болады деп ойлайсыз ба?

Жауабыңызды белгілеңіз.

___ Иә
___ Жоқ

Неге олай ойлайсыз?

Сұрақтың күрделілігі: ілгері

Процесс: мәтін мазмұны мен элементтерін бағалау және сынау

Тапсырма: сюжеттік оқиғалар мен кейіпкердің іс-әрекеттерін бағалау негізінде мәтіннің оңтайлы атауын көрсету және өз таңдауын кейіпкердің маңыздылығы немесе орталық рөлі тұрғысынан түсіндіру

2 – Толық түсіну	1 – Ішінара түсіну	0 – Түсінбеу
<p>Жауап Көк Бөрінің немесе Жылтыр сабанның оқиға үшін маңыздылығын бағалайды және түсінеді. Онда әңгімеде орталық рөл ойнайтын кейіпкердің әрекеті көрсетіледі немесе кейіпкерлердің бірінің орталық рөлі анықталады.</p> <p><u>Орталық рөл туралы мысалдар:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Иә, ол оқиганың қаһарманы.</i> - <i>Жоқ, өйткені әңгіме негізінен Жылтыр сабан туралы. Көк бөрі тек әңгіменің соңында көп нәрсе жасайды.</i> - <i>Жоқ, өйткені ол басты кейіпкер.</i> <p><u>Орталық әрекет туралы мысалдары:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Иә, өйткені Көк бөрі Жылтыр сабанды құтқарады — бұл ең бастысы.</i> - <i>Жоқ, өйткені адамдарға жақындау арқылы қиындықтар тудырған — бұл</i> 	<p>Жауап баға береді, бірақ кейіпкердің маңыздылығын түсіндірмейді. Онда кейіпкердің белгілі бір әрекеті немесе жалпы сипаттамасы көрсетілуі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Жоқ, өйткені Жылтыр сабан ең жақсы аңшы болды.</i> - <i>Иә, өйткені Көк бөрі Жылтыр сабаннан гөрі батыл болды.</i> - <i>Иә, өйткені Көк бөрі Жылтыр сабанға бәріне байсалды қарауға кеңес берді.</i> 	<p>Жауап баға беруі немесе бермеуі мүмкін, бірақ онда қасқырлардың ешқайсысы туралы мәтіннен нақты немесе тиісті ақпарат берілмейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Әңгіме Жылтыр сабан туралы.</i> - <i>Әңгіме тек Жылтыр сабан туралы. [қате]</i> - <i>Жылтыр сабан деген тақырып жақсырақ естіледі.</i>

<i>Жылтыр сабан.</i>								- <i>Көк бөрі / Жылтыр сабан ең жақсы қасқыр болды.</i>
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	30,2%	37,2%	23,3%	ҚР	19,5%	15,4%	36,3%	
Халық. орташа	40,5%	38,5%	40,3%	Халық. орташа	18,3%	16,4%	19,9%	

АҚПАРАТТЫҚ МӘТІНДЕР

Акулалар

Акула дегенде көз алдымызға бірден жақ сүйектер мен азу тістер елестейді. Көптеген акулалар мықты жақ сүйегімен және бірнеше қатар өткір тістерімен ерекшеленеді. Мұндай тістер болаттан жасалған қалың тақтайшаны екіге бөле алады және әрдайым жаңа тістермен алмасып отырады.

Акуланың жақ сүйегінде бірінен кейін бірі орналасқан жиырма қатар тістер болады. Ол тісін зақымдап немесе түсіріп алса, оның орнына жаңасы өсіп шығады. Кейбір акулалардың тістері бір-бірден өссе, басқаларында бірден бүкіл қатар ауысады.

Жолбарыс акула өзінің қайратты және өткір тістерімен тамақ қалдықтары, көлік нөмірлері, бояудың қаңылтыр құтылары сияқты жұта алатын барлық нәрсені жей береді. Оны басқаша «қоқыс акуласы» деп те атайды.

Акулалардың аулап жейтін қорегі олардың қай жерде және қалай өмір сүретініне байланысты.

Кейбіреулері судағы ұсақ жануарларды және өсімдіктерді үлкен ауызымен жұтып алады. Жылдам жүзе алатын түрлері өздерінің өткір азу тістерімен балықтарды аулап жейді. Ал жағажайларға жақын өмір сүретін акулалар итбалықтармен, дельфиндермен және теңіз құстарымен қоректенеді. Мұхиттың түбінде кездесетін акулалар теңіз шаяндарын және ұлуларды аулап жейді. Барлық акулалар басқа да жануарларды қорек етеді.

Неге акулалар жақсы аңшы болып табылады?

Акулалардың сезу қабілеті жоғары. Олар осы қасиетінің арқасында әлемдегі ең үздік аңшылардың бірі болып саналады.

Есту

Дыбыс құрлыққа қарағанда суда бес есе жылдам әрі алысырақ тарайтындықтан, есту акула үшін олжасы туралы хабар беретін маңызды сезім мүшесі болып табылады. Акулаларда адамдарда кездеспейтін жиілігі төмен дыбыстарға сезімтал екі ішкі құлағы болады. Олар жараланған балықтың қобалжуын 1 километр қашықтықтан сезе алады.

Екінші арқа жүзбеқанаты

Құйрық жүзбеқанаты

Түйсік

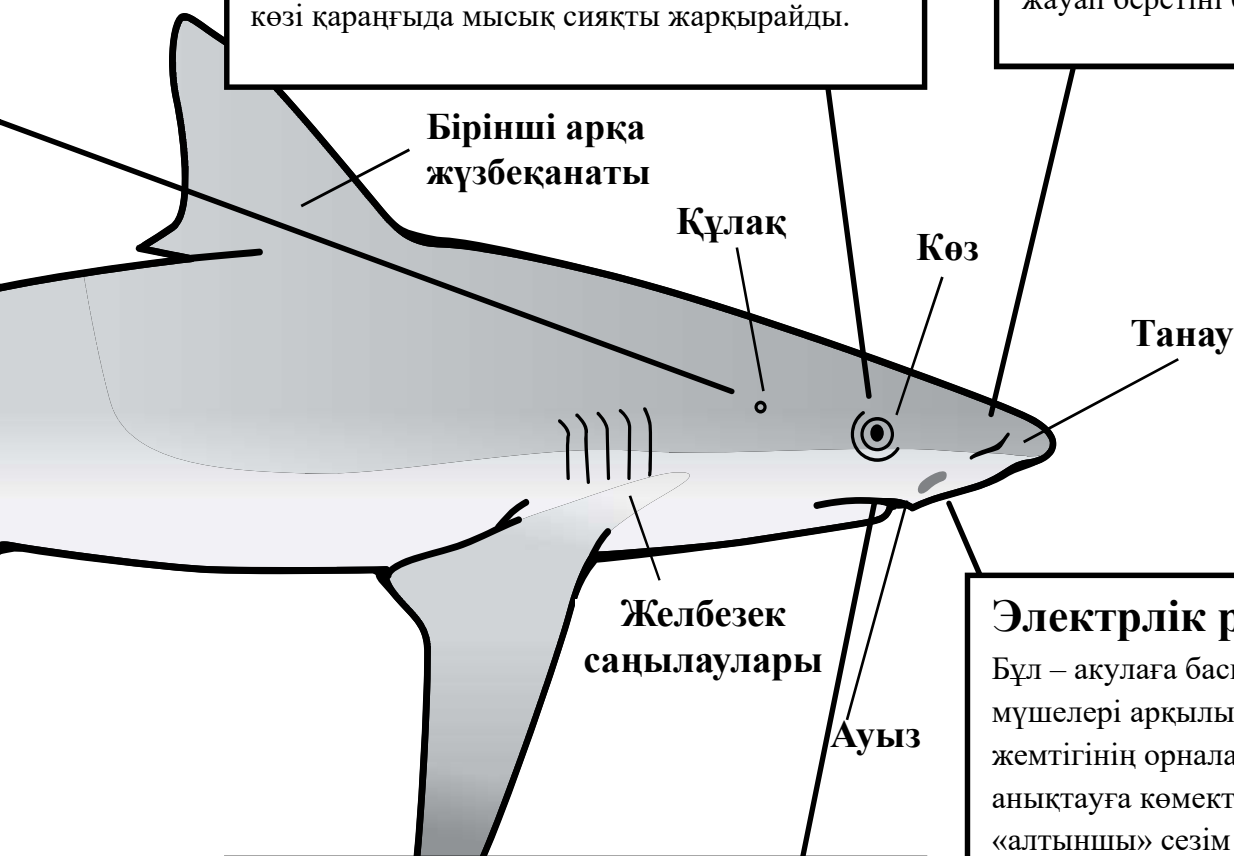
Акулалардың екі түрлі түйсігі болады. Біріншісі бір заттың ыстық немесе суық, қатты немесе жұмсақ екенін сезінуге арналған. Акулаларда сондай-ақ алыстан сезу түйсігі дамыған. Бұл оларға бір затпен жанаспас бұрын, оның қозғалысын сезуге мүмкіндік береді.

Көру

Лайлы және күңгірт болғандықтан, су астында көру оңай емес. Артындағы айна тәрізді қабыршақтың көмегімен акуланың көздері су асты әлемін көруге жақсы бейімделген. Бұл қабыршақ жарықты көзге кері шағылыстырып, акулаға күңгірт жарықта көруге көмектеседі. Қабыршақтан шағылысқан жарықтың әсерінен олардың көзі қараңғыда мысық сияқты жарқырайды.

Иіс сезу

Акулалар «жүзетін мұрындарға» ұқсайды. Олар тіпті судағы бір тамшы қанды да сезеді. Иіс сезу – акулаға олжасы туралы белгі беретін бірінші сезім. Оның бұл қабілеті аш болған кезде күшейе түседі. Акула миының жартысы оның иіс сезу қабілетіне жауап беретіні белгілі.

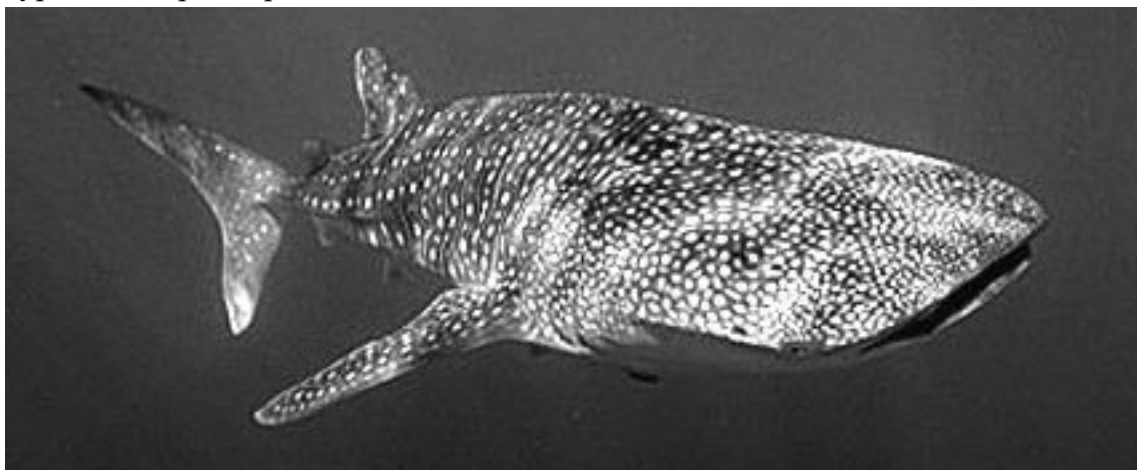
Дәм сезу

Акулалар дәм сезу қабілетін де белсенді қолданады. Бір нәрсені жеместен бұрын, олар оны алдымен «татып көру» үшін тістейді. Аузындағы сезімтал дәм сезу рецепторлары қоректі талдаудан өткізеді. Әдетте, акулалар үйреншікті емес қоректі (мысалы, адамды) бір тістеген соң жемей тастайды.

Электрлік рецепция

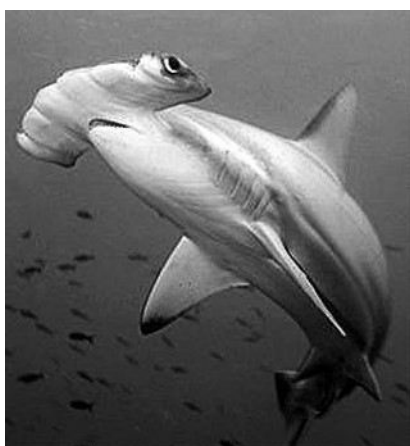
Бұл – акулаға басқа сезу мүшелері арқылы таба алмаған жемтігінің орналасқан жерін анықтауға көмектесетін «алтыншы» сезім мүшесі. Акулалардың бастарында және төменгі жақ сүйектерінде жүздеген шағын тесіктер болады. Олар барлық жануарлар бөлетін әлсіз электр сигналдарын қабылдайды. Соның көмегімен акула жемтігін оңай таба алады.

Жер бетінде акулалардың 450 түрі кездеседі, бірақ ғалымдар әлі де анықталмаған түрлері бар деп есептейді. Төменде акулалардың үш түрі туралы ақпарат берілген.

Кит акуласы

Бұл – акулалардың ең ірі түрі және мұхиттағы ең ірі балық. Оның ұзындығы 18 метрге, ал салмағы 20 тоннаға жетеді. Бұл үлкен жүк көлігімен бірдей! Өлшеміне қарамастан, акуланың бұл түрі адамдарға қауіп төндірмейді. Кейбір киттер сияқты сүзгіш-қоректенуші болуына байланысты кит акуласы деп аталып кеткен. Яғни ол 2 метрлік жағын ашып, теңіз суының мыңдаған тоннасымен бірге планктондарды және ұсақ балықтарды сүзеді.

Балғабасты акула

Балғабасты акула – теңіздегі сырт келбеті өзгеше акула тұқымдас жануарлардың бірі. Оның кең, жалпиған тұмсығы шынымен де балғаның басына ұқсайды. Оның көздері, танауы және электрлік рецепторлары басының төменгі бөлігінде орналасқан. Басын алға-артқа қозғалту арқылы акула айналасы туралы көптеген ақпарат жинайды. Әлемде балғабасты акулалардың 9 түрі бар. Олардың ұзындығы 1-ден 6 метрге дейін жетеді. Балғабасты акулалар жалғыз өмір сүреді және басқа балықтармен қоса акулаларды да аулап жейді.

Үлкен ақ акула

Бұл акулалардың ең танымал түрі болып табылады. Үлкен ақ акуланың 50 тісі бар, олар басқа акулалардың тістерінен әлдеқайда ұзын – 6 сантиметр! Ол тістерін негізінен теңіз арыстандарын және итбалықтарды жеу үшін пайдаланады. Үлкен ақ акулалар үлкендігі бойынша барлық акулалар арасында үшінші орында. Олардың ұзындығы 6 метр шамасында. Олар жылы денелі жануарлар болып табылады, бірақ жылы қанды емес. Бұл олардың дене температурасы айналасындағы судан жылырақ екенін білдіреді. Үлкен ақ акуланың бұл ерекшелігі оларды жылдамырақ жүзу үшін қажет энергиямен қамтамасыз етеді.

Мәтін сұрақтары

1. Мәтіннің басында акуланың тісі туралы жазылған **екі** ерекшелікті жазыңыз.

1.

2.

2. Мақалада айтылғандай, акулалар қоректенетін жануарлардың **үш** түрін жазыңыз.

3. Жолбарыс акуланы не себепті «қоқыс акуласы» деп атайды?

- А Оның өткір тістері қоқыс жәшігін тістей алады.
- Б Оның иісі қоқыс жәшігінің иісіне ұқсайды.
- С Ол қоқыс жәшігінен табылатын кез-келген нәрсені жей алады.
- D Оның сырт пішіні қоқыс жәшігіне ұқсайды.

2

1

0

8

9

1

0

8

9

4. Жемтігін іздегенде акулалар **бірінші** болып қай сезу қабілетін пайдаланады?

- А есту
- В көру
- С дәм сезу
- D иіс сезу

5. Неліктен акулалардың көздері қараңғыда жарқырайды?

6. Неліктен акулалар бір нәрсені жеместен бұрын, оны «татып көру» үшін тістейді?

- А Тістеріне зақым келмейтініне көз жеткізу үшін.
- B Жемтікті жегісі келетін-келмейтінін түсіну үшін.
- C Жемтігі жүзіп кетпеу үшін.
- D Қарны қаншалықты аш екенін тексеру үшін.

7. Акуланың түйсігі және есту қабілеті адамның түйсігі және есту қабілетінен қалай ерекшелінеді? Әр сезу қабілетіне **бір** түсіндірме жазыңыз.

 1 Түйсік

 1 Есту

8. Акуланың жемтігі тастың астында қозғалыссыз жасырынып жатыр. Акула оны анықтау үшін қандай сезу қабілетін пайдаланады?

- А көру
- В алыстан сезу
- С есту
- D электрлік рецепция

9. Берілген суреттер акулалардың неліктен өте жақсы аңшы екенін түсіндіруге қалай көмектеседі?

- А Онда акулалардың дене мүшелерінің атауы берілген.
- В Онда акулалардың сезу қабілеттері қандай қызмет атқаратыны сипатталған.
- С Онда акулалар қалай көретіні түсіндірілген.
- D Онда акулалар қаншалықты үлкен болатыны көрсетілген.

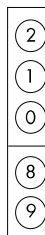
10. Аш акула итбалықтарды аулауда. Ол **дәм сезу, көру және иіс сезу** қабілеттерін қандай тәртіпте пайдаланады?

Мәтінде берілген ақпаратқа сүйеніп, сезу қабілеттерін неліктен мұндай кезекте пайдаланатынын түсіндіріңіз.

11. Мәтінде кейбір акулалар жүзіп жүрген ұсақ жануарларды үлкен ауызымен жұтып алады делінген. Қандай акулалар қорегін осы жолмен аулайды?

- А жолбарыс акула
- В кит акуласы
- С балғабасты акула
- D үлкен ақ акула

12. Төмендегі кестеде мақаладағы акулалардың түрлері туралы ақпарат берілген. Бос ұяшықтарды толтырыңыз.

Акуланың түрлері	Ұзындығы	Қорегі	Ерекшелігі
Кит акуласы			ең ірі акула
Балғабасты акула	1-6 метр		
	6 метр	теңіз арыстандары және итбалықтар	

Тапсырма жауаптары

ЖАУАП НҮСҚАЛАРЫ БАР СҰРАҚТАР

Сұрақ нөмірі	Сұрақтың күрделілігі	Процесс	Сұрақтың мазмұны	Дұрыс жауап	Цифрлы PIRLS-2021		Қағаз PIRLS-2021		PIRLS-2016	
					ҚР	Халық. орташа	ҚР	Халық. орташа	ҚР	Халық. орташа
3	Жоғары	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Метафораның мағынасын тану үшін тікелей қорытындылар жасау	С	68,1%	63,0%	71,2%	60,7%	71,8%	63,8%
4	Орташа	Анық түрде берілген ақпаратты табу	Анық түрде берілген ақпаратты табу	D	59,8%	57,1%	57,5%	54,7%	57,6%	57,1%
6	Жоғары	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Ең жақсы түсініктемені анықтау үшін тақырыбы бар мәтіндік өрісті тауып, қорытынды жасау	B	32,6%	54,1%	53,4%	67,2%	60,9%	69,7%
8	Ілгері	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Ғылыми түсініктеме туралы қорытынды жасау үшін тиісті ақпаратты ажырату	D	37,2%	43,9%	51,6%	54,8%	56,1%	56,8%
9	Жоғары	Мәтін мазмұны мен элементтерін бағалау және сынау	Суреттің форматы мен мазмұны ақпаратты қалай жеткізетінін бағалау	B	54,3%	63,1%	63,3%	67,5%	66,4%	69,0%
11	Жоғары	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Қорытынды жасау үшін мәтіннің әртүрлі бөлімдеріндегі ақпаратты тауып ажырату	B	48,9%	51,2%	58,8%	58,4%	62,4%	61,6%

ЕРКІН ҚҰРАСТЫРЫЛАТЫН ЖАУАБЫ БАР СҰРАҚТАР

1. Мәтіннің басында акуланың тісі туралы жазылған екі ерекшелікті жазыңыз.

Сұрақтың күрделілігі: орташа

Процесс: анық түрде берілген ақпаратты табу

Тапсырма: мәтіннің бастапқы бөлігінен анық түрде берілген ақпараттың 2 үзіндісін тауып суреттеу

2 – Толық түсіну	1 – Ішінара түсіну	0 – Түсінбеу
<p>Жауапта акуланың тістері туралы төмендегі тізімнен екі факт келтіріледі. Екі дұрыс жауап бір сөйлемде көрсетілуі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Акулалардың тістері өткір. - Акулалардың тістері өте мықты / қайратты. - Олар үшкір тістерін балық аулау/басқа жануарларды жеу үшін пайдаланады. - Акулалардың бірнеше қатар (жиырмаға жуық) тістері бар. - Акуланың тістері болатты тістей алады. - Акуланың тістері көлік нөмірлерін немесе бояу құтыларын тістей алады. - Акулалар сынған тістерін бір-бірден алмастыра алады. - Акулалар бірден сынған тістердің бүкіл қатарын алмастыра алады. 	<p>Жауапта тізімдегі бір факт келтіріледі.</p>	<p>Жауапта мәтіннің бастапқы бөлігінен акуланың тістері туралы ешқандай факт келтірілмейді немесе қате жауап, тістерге қатысы жоқ фактілер беріледі.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Көптеген адамдар акула туралы ойлағанда жақ сүйектер мен азу тістерді елестетеді. - Жолбарыс акула жұта алатын барлық нәрсені жейді. - Кейбір акулалардың / үлкен ақ акулалардың 50 тісі бар. - Кейбір акулалардың / үлкен ақ акулалардың тістерінің ұзындығы 6 см жетеді. - Акулалардың жақтары мықты.

<i>- Ақуалардың тістері ешқашан таусылмайды.</i>							
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016
ҚР	48,7%	59,9%	53,6%	ҚР	35,1%	28,1%	38,2%
Халық. орташа	63,2%	55,0%	57,3%	Халық. орташа	25,5%	27,1%	27,6%

2. Мақалада айтылғандай, акулалар қоректенетін жануарлардың үш түрін жазыңыз.

Сұрақтың күрделілігі: орташа

Процесс: анық түрде берілген ақпаратты табу

Тапсырма: анық түрде берілген ақпараттың 3 үзіндісін тауып көрсету

1 – Қабылданатын жауап			0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауапта төмендегі тізімнен жануарлардың кез келген үш түрі келтіріледі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>итбалықтар</i> - <i>дельфиндер</i> - <i>теңіз құстары</i> - <i>шаяндар</i> - <i>ұлулар</i> - <i>теңіз арыстандары</i> - <i>басқа акулалар</i> - <i>планктон</i> - <i>(кішкентай) балық</i> - <i>ұсақ жануарлар</i> 			<p>Жауапта тізімдегі бір немесе екі жануармен қатар, дұрыс емес жауап (мысалы, адамдар, өсімдіктер, қоқыс) немесе бұлдыр жауап (мысалы, жағажайларға жақын/теңіз жануарлары) болуы мүмкін.</p>
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016
ҚР	58,1%	62,5%	74,0%
Халық. орташа	67,3%	67,5%	69,6%

5. Неліктен акулалардың көздері қараңғыда жарқырайды?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: тікелей қорытындыларды тұжырымдау

Тапсырма: тақырыбы бар мәтіндік өрісті тауып, түсініктеме беру үшін қарапайым қорытындылар жасау

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап			
<p>Жауап акула көзінің қабыршағы айна тәрізді екенін көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Көзінің артқы жағында жылтыр қабыршақ бар.</i> - <i>Көзінде айна тәрізді қабыршақ бар.</i> <p>Немесе жауап жарықтың айна бетінен шағылысу процесін дұрыс сипаттайды.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Көздің жылтыр (айна) қабыршағы жарықты көзге кері шағылыстырады.</i> - <i>Жарық көздің (артқы жағынан) шағылысады.</i> - <i>Жарық қабыршақтан шағылысады.</i> 				<p>Жауап көз қабыршағының дәл әрі тиісті сипаттамасын көрсетпейді немесе одан жарықтың шағылысу процесін дұрыс сипаттамайды.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Жарық судан олардың көздеріне шағылысады.</i> - <i>Жарық су бетінен шағылысады.</i> - <i>Оларға жақсырақ көруге/көрінуге көмектеседі.</i> 			
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016				
ҚР	26,9%	60,3%	66,5%				
Халық. орташа	40,7%	48,1%	54,7%				

7. Акуланың түйсігі және есту қабілеті адамның түйсігі және есту қабілетінен қалай ерекшелінеді?

Әр сезу қабілетіне бір түсіндірме жазыңыз.

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: тақырыбы бар мәтіндік өрісті тауып, түсініктеме беру үшін түсіндіру

2 – Толық түсіну	1 – Ішінара түсіну	0 – Түсінбеу
<p>Жауап әр сезу қабілеті үшін бір дұрыс түсініктемені қамтиды.</p> <p><u>Түйсік:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Акулалар алыстан сезу түйсігіне ие. - Олардың екі түрлі түйсігі болады. - Акулалар алыстан сезе алады. - Акулалар заттың қозғалысын онымен жанаспас бұрын-ақ сезеді. - Ол қолмен ұстай алмайтын нәрсені де сезуі мүмкін. - Олар өз олжаларын адамдар сезе алмайтын қашықтықта да сезе алады. <p><u>Есту:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Акулалар балықты 1 км қашықтықта естиді. - Акулалар адамдарға қарағанда неғұрлым алыстан естиді. <p>[Дыбыс құрлыққа қарағанда суда бес есе жылдам және алысырақ тарайды -</p>	<p>Жауап тек бір сезім қабілеті үшін дұрыс түсініктемені қамтиды.</p>	<p>Жауап сезімдердің ешқайсысы үшін нақты әрі тиісті түсініктеме бермейді немесе акула мен адамның сезімдері арасындағы ұқсастықты көрсетуі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Екеуі де суықты немесе ыстықты сезеді. - Олар адамдарға қарағанда жылдамырақ естиді. - Сезу үшін адамдар қолдары мен саусақтарын пайдаланса, акулалар жүзбеқанаттарын пайдаланады. - Акулалар заттарды алыстан ғана ұстай алады.

<p>бұл акуланың есту қабілеті мен адамның есту қабілетінің айырмашылығы емес, судағы дыбыстың жалпы сипаттамасы. Алайда, жараланған балықты есту қашықтығын ескере отырып, акулалар адамдардан гөрі неғұрлым алыстан ести алады деген тұжырым дұрыс].</p> <ul style="list-style-type: none"> - Олардың екі ішкі құлағы бар. - Олар төмен жиілікті дыбыстарға сезімтал. 							
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016
ҚР	18,4%	36,8%	49,3%	ҚР	29,3%	35,3%	31,5%
Халық. орташа	32,8%	36,1%	38,5%	Халық. орташа	23,2%	28,4%	30,4%

10. Аш акула итбалықтарды аулауда. Ол дәм сезу, көру және иіс сезу қабілеттерін қандай тәртіпте пайдаланады?

Мәтінде берілген ақпаратқа сүйеніп, сезу қабілеттерін неліктен мұндай кезекте пайдаланатынын түсіндіріңіз.

Сұрақтың күрделілігі: ілгері

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: оқиғаларды ретімен қою үшін 3 мәтіндік өрістегі ақпаратты біріктіру

2 – Толық түсіну	1 – Ішінара түсіну	0 – Түсінбеу
<p>Жауапта дұрыс тәртіп көрсетіледі: иіс сезу, көру, дәм сезу. Онда осы сезімдердің кем дегенде біреуі үшін берілген тәртіпті растайтын немесе сипатталған жағдайда оның қалай жұмыс істейтінін көрсететін нақты ақпарат беріледі.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Алдымен иіс сезу, өйткені иіс – олжа туралы белгі беретін бірінші сезім. Содан кейін көру, өйткені акуланың көзі күңгірт жарықта көре алады. Соңғысы – дәм сезу, өйткені оның аузында сезімтал рецепторлар бар.</i> - <i>Ол ең алдымен иісті сезер еді, өйткені акулалар жүзетін мұрындарға ұқсайды. Содан кейін ол оны көріп, дәмін көру үшін тістейді.</i> - <i>Иіс сезу, содан кейін көру. Дәм сезу соңғы орында, өйткені</i> 	<p>Жауапта барлық үш сезім дұрыс тәртіпте көрсетіледі, бірақ ешқандай растайтын ақпарат берілмейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Иіс сезу, көру, дәм сезу</i> <p>НЕМЕСЕ: жауапта тек екі сезім қабілеті дұрыс тәртіпте көрсетіледі және кем дегенде бір сезім қабілеті үшін қосымша ақпарат беріледі.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Көру, өйткені акуланың көзі су астында көре алады. Ол итбалықтың қай жерде екенін көрген соң, оны тістеп көреді.</i> - <i>Есту және көру, өйткені акуланың көзі су асты әлемге жақсы бейімделген. Содан кейін дәм сезу, өйткені акулалардың сезімтал дәм сезу рецепторлары бар [есту сипатталған сезімдерге жатпайды].</i> 	<p>Жауапта екі сезім дұрыс тәртіпте көрсетіледі, бірақ ешқандай растайтын ақпарат бермейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Иіс сезу, содан кейін дәм сезу</i> <p>НЕМЕСЕ: жауапта акуланың өз сезім қабілеттерін пайдалану тәртібі дұрыс көрсетілмейді. Онда олардың сезім қабілеттерін қолдануы туралы кейбір ақпарат берілуі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Дәм сезу, көру, иіс сезу</i> - <i>Акуланың көзі оған күңгірт жарықта көруге мүмкіндік береді.</i> - <i>Акулалар көбіне өздерінің дәм сезу мүшелеріне сүйенеді.</i>

<i>тістеп көру үшін алдымен оған жақындап бару керек.</i>			<ul style="list-style-type: none"> - <i>Алдымен иіс сезу, өйткені оның миының жартысы иіс сезу қабілетіне жауап береді. Дәм сезу соңғы орында.</i> - <i>Иіс сезу – ақулаға олжа туралы белгі беретін бірінші сезім. Содан кейін ол оны көреді.</i> 				
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016
ҚР	6,5%	10,1%	14,7%	ҚР	10,4%	7,9%	35,1%
Халық. орташа	13,3%	22,0%	24,2%	Халық. орташа	20,7%	16,5%	18,1%

12. Төмендегі кестеде мақаладағы ақуалардың түрлері туралы ақпарат берілген. Бос ұяшықтарды толтырыңыз.

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: кестені толтыру үшін мәтіннің әртүрлі бөліктеріндегі ақпаратты түсіндіру және біріктіру

3 – Кең түсінік			2 – Қанағаттанарлық түсінік			1 – Минималды түсінік			0 – Қанағаттанарлықсыз түсінік		
Барлық 6 ұяшық дұрыс толтырылады. Жауап өлшем бірліктерін қамтиды.			6 ұяшықтың 5-уі дұрыс толтырылады.			6 ұяшықтың 3-4-уі дұрыс толтырылады.			6 ұяшықтың 2 немесе одан азы дұрыс толтырылады.		
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016
ҚР	16,0%	20,2%	42,6%	ҚР	22,5%	28,1%	29,7%	ҚР	29,3%	27,5%	17,6%
Халық. орташа	28,9%	28,5%	33,8%	Халық. орташа	22,3%	25,7%	26,1%	Халық. орташа	20,9%	22,0%	21,4%

Әр бос ұяшық үшін қабылданатын жауаптар.

Акуланың түрлері	Ұзындығы	Қорегі	Ерекшелігі
Кит акуласы	18 метр	ұсақ балықтар, планктондар, судағы ұсақ жануарлар және өсімдіктер ҚАБЫЛДАНБАЙДЫ: балық	ең ірі акула
Балғабасты акула	1-6 метр	балықтар, басқа акулалар	көздері, танауы және электрлік рецепторлары «балға басының» жиегінде орналасқан, жалғыз жүзеді, басын алға-артқа қозғалтады, басы / кең жалпиған тұмсығы бар, көрінісі өзгеше / оғаш. ҚАБЫЛДАНБАЙДЫ: ең кішкентай акула
Үлкен ақ акула	6 метр	теңіз арыстандары және итбалықтар	тістері ірі (6 см), ең танымал, жылы денелі, үшінші ірі акула, іші ақ ҚАБЫЛДАНБАЙДЫ: жылы қанды, 50 тістері бар, жылдам жүзеді, тістері өткір, ең ірі акула

Бал қайда?

*Адамдар мен құстар бірге жұмыс істей алады ма?
Шығыс Африкада балтапқыш деп аталатын
құс адамдарға бал табуға көмектеседі.*

Балтапқыш араның балауызымен және дернәсілдерімен қоректенеді. Ол жақсы ара ұясын қайдан табуды біледі. Бірақ тым кішкентай болғандықтан, араның ұясын ашып, ішінен тәтті азыққа қол жеткізе алмайды. Міне, осы кезде оған Боран тайпасының адамдары көмекке келеді. Олар өз азықтарын өздері табады және жаңа бал жегенді жақсы көреді. Бал алу үшін оларға алдымен ара ұяларын табуға тура келеді. Бірақ жабайы жерлерде ара ұясын табу оңайға соқпайды. Қуанышқа орай, оларға балтапқыш көмектеседі.

Жабайы аралар ұяларын ағаш діңгегінің ішіне салады.

Балтапқышпен танысу

Балтапқыштың сырт көрінісіне қарап, оның ерекше қасиеті бар деп ойламайсың. Бұл – қоңыр-сұр түсті, құйрығында ақ таңбасы бар құс.

Балтапқыш бұтақта отыр.

Оның ұзындығы шамамен 20 сантиметр, басы кішкентай, тұмсығы қысқа. Балтапқыш үнемі ара ұясына кіре алмайтындықтан, кейде жеміс-жидектермен және құрт-құмырсқалармен де қоректенеді.

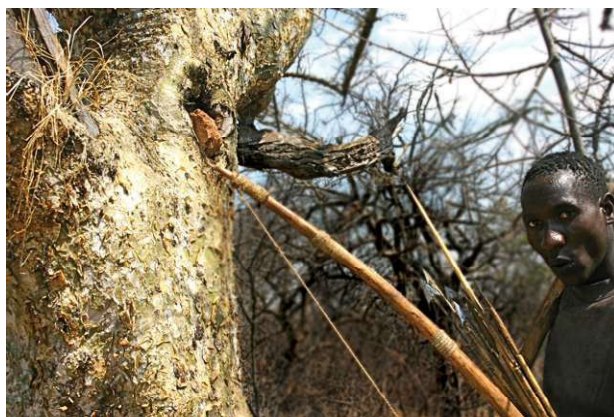
Боран тайпасымен танысу

Боран тайпасы Шығыс Африкада өмір сүреді. Олардың үйлері шыбықтан жасалып, үсті шөппен жабылады. Боран тайпасының адамдары сүт пен етін пайдалану үшін ірі қара мал өсіреді. Шығыс Африканың жері құрғақ, жыл бойы бір орында мал өсіру үшін шөп жеткіліксіз. Сондықтан борандықтар жылына үш-төрт рет малын алып, жаңа жерге көшеді. Олар үйлерін бөлшектеп жинап, өздерімен бірге алып кетеді. Жаңа жерге келген соң, үйлерін қайта соғады. Бірақ олар мекендейтін жерлер барған сайын құрғауда және жаңа шөп табу қиындай түсуде. Сондықтан кейбір борандықтар қалаға көшіп, жаңа өмір іздеуде.

Бал табу

Балтапқыш құс және борандықтар бал жинауға шыққан кезде, арнайы тәсілмен бірін-бірі көмекке шақырады. Борандықтар 1 километр жерден естілетіндей ысқырады. Ал балтапқыш *тирр-тирр, тирр-тирр* деген дыбысты қайталап, адамдарға хабар береді.

Адамдар балтапқышқа ысқыруда

Борандықтар мен балтапқыш дайын болған кезде, бал жинауға кіріседі. Құс көзден таса жерге ұшады. Содан соң қайта оралып, көзге көрінетін жерге қонады. Адамдар жақындай берген кезде, ол алдыға қарай ұша жөнеледі.

Балтапқыш ағаштың төбесінен сәл төмен ұшу арқылы адамдарға ара ұясының жерге жақын орналасқанын білдіреді. Егер ағаштан жоғары ұшатын болса, онда ара ұясы ағашта орналасқан деген сөз.

Содан соң, ол қайтадан қонып, адамдарды күтеді. Борандықтар артынан еріп келе жатқанын білдіру үшін әртүрлі дыбыстар шығарады, мысалы ысқырады, ағаштарды тақылдатады, дауыстап сөйлеседі.

Адамдар ара ұясына жақындаған сайын, балтапқыш жерге жиі қона бастайды. Осылайша, борандықтар ұяға жақындағандарын түсінеді.

Ара ұясын тапқан соң, балтапқыш жаңа дыбыс шығарады. Бұл жұмсақ іркілісті дыбыс адамдарға «Міне, ұяны таптық!» дегенді білдіреді. Кейде ол ара ұясын айналып ұшады.

Борандықтар от жағуға кіріседі. Олар түтеп тұрған ағашпен араларды қуа бастайды. Содан соң араның ұясын ашып, бал жинайды. Балтапқышқа балауыз бен дернәсілдерді қалдырады.

Балтапқыш туралы аңыз

Борандықтар ара ұясын көрсеткені үшін балтапқышқа марапат ретінде азық бермесе, келесі жолы қауіпті жерге, мысалы, ағашта отырған қабыланға апаратыны туралы айтады!

Ортақ жеңіс

Боран тайпасының адамдары құстың көмегінсіз ара ұясын табуға тоғыз сағат жұмсайды. Кейде олар тіпті ешнәрсе таба алмауы мүмкін. Ал балтапқыштың жол көрсетуімен ара ұясын табуға үш сағат кетеді және бұл көбінесе нәтижелі аяқталады. Борандықтарсыз балтапқыш ара ұясының сырт жағындағы балауызды ғана ала алады. Адамдардың, олардың түтінінің және құралдарының көмегімен балтапқыш анағұрлым көп азыққа қол жеткізеді.

Жалғыз ұшу

Балтапқыш кейде араның ұясына жалғыз ұшып барады. Ол әдетте бұлтты және салқын таңдарда аралар мүлгіп жатқанда, ұяға жақындап бара алады. Бірақ онда ұзақ болмайды, өйткені аралар шағып алса, керек азығын ала алмай қалуы мүмкін.

Тарих пен болашақ

Балтапқыштар мен адамдардың бірлескен жұмысы тиімді болғаны соншалық, ғалымдардың өзі мұны ұзақ жылдан бері жалғасып келе жатқан дәстүр деп ойлайды. Тастағы суреттерде африкандықтардың 20 000 жылдан астам уақыт бойы бал жинайтыны көрсетілген.

Бірақ адам мен құс арасындағы мұндай серіктестіктің жойылу қаупі бар. Қазіргі таңда балтапқыштар адамдардың кіруіне рұқсат етілмейтін табиғи қорықтарда өмір сүреді. Ал борандықтардың көпшілігі бал жинауға қарағанда, дүкеннен бір бума

қант сатып алуға болатын қалаларға көшуде. Балтапқыштар адамдарды үйінің ауласына кіріп шақырса да, ешқандай жауап ала алмайтынын көруге болады.

Мәтін сұрақтары

1. Борандықтар мен балтапқыш ара ұясынан қандай азық алады?

 1 Борандықтар

 1 Балтапқыш

2. Борандықтар мен балтапқыш бір-біріне қалай көмектеседі?

 1 Борандықтар

 1 Балтапқыш

2
1
0
8
9

2
1
0
8
9

3. Неліктен борандықтар жылына үш-төрт рет қоныс аударады?

- Ⓐ су табу үшін
- Ⓑ бал табу үшін
- Ⓒ малдарына азық табу үшін
- Ⓓ ет пен сүт сату үшін

4. Борандықтардың үйлері қандай **екі** нәрседен жасалады?

1. _____
2. _____

5. *Боран тайпасымен танысу* деген бөлімде не туралы жазылған?

- Ⓐ неліктен борандықтарға табиғи қорықтарға кіруге рұқсат етілмейтіні
- Ⓑ неліктен борандықтар көп уақыттан бері бал жинайтыны
- Ⓒ неліктен борандықтардың қалаға көшіп жатқандығы
- Ⓓ неліктен ғалымдар Боран тайпасын зерттеп жатқаны

6. Борандықтар балтапқышты қалай көмекке шақырады?

- Ⓐ Түтін арқылы.
- Ⓑ Ағаштарды соғу арқылы.
- Ⓒ Ысқыру арқылы.
- Ⓓ Атын атап шақыру арқылы.

7. Балтапқыш әр түрлі тәсілмен адамдарға хабар береді. Кестедегі бос ұяшықтарды толтырыңыз.

	Балтапқыш не істейді?	Бұл борандықтар үшін қандай мағынаны білдіреді?
 1	Ағаштан жоғары ұшады	
 1		Адамдардың ара ұясына жақындай түскенін білдіреді.
 1		Адамдардың ара ұясына жеткенін білдіреді.

1
0
8
9

1
0
8
9

1
0
8
9

8. Борандықтар неге от тұтатады?

- Ⓐ құсты ара ұясына шақыру үшін
- Ⓑ араларды ара ұясынан қуу үшін
- Ⓒ ара ұясын ашу үшін
- Ⓓ ара ұясын тапқанын көрсету үшін

9. Балтапқыш туралы аңыздың негізгі ойы қандай?

- Ⓐ Балтапқышты марапаттау керек.
- Ⓑ Балтапқыш - өте ақылды құс.
- Ⓒ Балтапқыштың артынан үнемі еріп отыру керек.
- Ⓓ Балтапқыш қауіпті болуы мүмкін.

10. Жалғыз ұшқанда, балтапқыш ара ұясына неліктен таңертең барады?

- Ⓐ Ара ұясын табу анағұрлым оңай.
- Ⓑ Бұл уақытта дернәсілдер көп болады.
- Ⓒ Бұл уақытта аралар ұяда болмайды.
- Ⓓ Шағып алу қаупі әлдеқайда аз.

11. Борандықтар мен балтапқыштың мыңдаған жылдар бойы бірлесіп жұмыс істегеніне не дәлел бола алады?

12. Балтапқыш пен адамның арасындағы мұндай серіктестік неліктен жойылуы мүмкін?

- A) Борандықтарға балтапқыштың енді қажеті жоқ.
- B) Балтапқыш борандықтардың артынан еруді тоқтатты.
- C) Борандықтар бұдан былай балды жақсы көрмейді.
- D) Балтапқыш азықтың басқа түрлерін тапты.

13. Мәтінге сәйкес, болашақта борандықтардың көпшілігі қалаға көшетін болса, балтапқыштарға не істеуге тура келеді?

Тапсырма жауаптары

ЖАУАП НҮСҚАЛАРЫ БАР СҰРАҚТАР

Сұрақ нөмірі	Сұрақтың күрделілігі	Процесс	Сұрақтың мазмұны	Дұрыс жауап	Цифрлы PIRLS-2021		Қағаз PIRLS-2021		PIRLS-2016	
					ҚР	Халық. орташа	ҚР	Халық. орташа	РК	Халық. орташа
3	Ілгері	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Түсініктемені тану үшін қарапайым қорытынды жасау	С	39,0%	48,3%	63,7%	62,7%	66,5%	67,0%
5	Ілгері	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Көрсетілген мәтіндік өрістің соңындағы мағынаны ажырату	С	38,8%	49,7%	53,7%	54,4%	61,7%	57,9%
6	Орташа	Анық түрде берілген ақпаратты табу	Анық түрде берілген мәліметті тану	С	73,1%	75,5%	75,3%	76,9%	83,4%	80,2%
8	Жоғары	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Іс-әрекеттің мақсатын тану үшін қорытынды жасау	В	59,6%	64,6%	63,5%	69,9%	75,8%	73,4%
9	Ілгері	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Мәтіннің белгілі бір бөлігінен қысқаша баяндаманың негізгі ойын тану	А	27,2%	41,1%	29,3%	48,9%	37,0%	51,2%
10	Ілгері	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Белгілі бір әрекеттің себебі туралы қорытынды жасау	Д	37,6%	45,7%	40,1%	52,2%	53,3%	55,3%
12	Ілгері	Идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру	Жағдайдың орын алу себебін тану үшін ақпаратты табу және түсіндіру	А	31,6%	40,6%	30,2%	45,4%	37,8%	45,9%

ЕРКІН ҚҰРАСТЫРЫЛАТЫН ЖАУАБЫ БАР СҰРАҚТАР

1. Борандықтар мен балтапқыш ара ұясынан қандай азық алады?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: анық түрде берілген ақпаратты табу

Тапсырма: мәтіннің бастапқы бөлігінен 2 ақпарат үзіндісін тауып көрсету

2 – Толық түсіну				1 – Ішінара түсіну				0 – Түсінбеу
<p>Жауап борандықтар үшін де, балтапқыштар үшін де дұрыс деректер ұсынады.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Борандықтар: <i>бал</i> - Балтапқыш: <i>(араның) балауызы/дернәсілдері/балалары</i> 				<p>Жауап борандықтар немесе балтапқыш туралы дұрыс ақпарат береді.</p>				<p>Жауап борандықтар немесе балтапқыш туралы дұрыс деректерді қамтымайды немесе тым бұлыңғыр.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Борандықтар: <i>қант, дүкендегі тамақ</i> - Балтапқыш: <i>жемістер, құрттар, басқа жәндіктер, бал, тамақ</i>
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016		Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	41,0%	62,4%	49,1%	ҚР	35,6%	35,5%	36,1%	
Халық. орташа	58,1%	54,9%	58,0%	Халық. орташа	26,0%	26,1%	26,6%	

2. Борандықтар мен балтапқыш бір-біріне қалай көмектеседі?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: пайдалы әрекетті табу және түсіндіру

2 – Толық түсіну	1 – Ішінара түсіну	0 – Түсінбеу
<p>Жауап борандықтардың балтапқышқа қалай көмектесетінін және керісінше балтапқыш оларға қалай көмектесетінін көрсетеді. Жауап әрқайсысы үшін пайда әкелетін әрекетті көрсетуі керек.</p> <p>Борандықтар балтапқышқа қалай көмектеседі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ұяны ашады/ұяның ішіне кіруіне көмектеседі - Дернәсілдер мен балауызды қалдырады / оларға тамақ алып береді - Араларды қуады (от жағады/түтін түтетеді) <p>Балтапқыш борандықтарға қалай көмектеседі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Оларға ұя/бал/ара/тамақ табуға көмектеседі - Оларға ұяның қай жерде екенін көрсетеді / ұяны айналып ұшады - Борандықтарға (жұмсақ іркілісті дыбыс шығарып): «Міне, ұяны 	<p>Жауап борандықтардың балтапқышқа қалай көмектесетінін немесе балтапқыштың оларға қалай көмектесетінін көрсетеді.</p>	<p>Жауап балтапқыш пен борандықтардың бір-біріне көмектесу тәсілін көрсетпейді. Ол әрекеттің қандай жолмен пайдалы бола алатынын емес, тек әрекеттің өзін қамтуы мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Борандықтар: <i>балтапқышқа тамақ табуға көмектеседі.</i> [балтапқыш ара ұяларын табады, ал борандықтар тамақ алуға көмектеседі] - Балтапқыш: <i>Борандықтарға бал алуға көмектеседі</i> - Борандықтар: <i>ысқырады</i> - Балтапқыш: <i>тирр-тирр, тирр-тирр!</i>

таптық!» - дейді							
	Цифрлы PIRLS- 2021	Қағаз PIRLS- 2021	PIRLS- 2016		Цифрлы PIRLS- 2021	Қағаз PIRLS- 2021	PIRLS- 2016
ҚР	18,4%	25,5%	27,1%	ҚР	28,0%	28,8%	37,9%
Халық. орташа	28,2%	36,3%	36,5%	Халық. орташа	25,2%	22,4%	23,5%

4. Борандықтардың үйлері қандай екі нәрседен жасалады?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: анық түрде берілген ақпаратты табу

Тапсырма: мәтіндік өрістен анық түрде көрсетілген ақпараттың 2 үзіндісін тауып көрсету

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап			
<p>Жауапта борандықтар үйлерін жасауда пайдаланатын екі материал көрсетіледі: шыбық және шөп.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Шыбықтар/таяқшалар/ бұтақтар - Шөп / сабан 				<p>Жауап дұрыс нұсқаны қамтымайды. Онда сұрақтың сөздері қайталануы немесе дұрыс материалмен қатар дұрыс емес материал көрсетілуі мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - бал мен балшық - терілер мен бұтақтар - шөп пен ағаш - ағаш қабығы мен жапырақтары - бұтақтар - бұтақтар, қабық, шөп 			
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016				
ҚР	53,7%	74,7%	80,4%				
Халық. орташа	62,8%	69,9%	74,5%				

7. Балтапқыш әртүрлі тәсілмен адамдарға хабар береді. Кестедегі бос ұяшықтарды толтырыңыз.

Сұрақтың күрделілігі: ілгері

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: әрекетті оның мәнімен байланыстыру үшін ақпаратты табу және біріктіру

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап			
Жауап балтапқыш ағаштардың үстінен ұшқанда, борандықтарға ұяның қайда орналасқанын хабарлайтынын көрсетеді. <u>Мысалы:</u> - Араның ұясы/бал ағаштың ішінде/биік орналасқан.				Жауап балтапқыштың ағаштың үстінен ұшуы борандықтар үшін нені білдіретінін түсіндірмейді. <u>Мысалы:</u> - Ұялар жерге жақын орналасқан. - Ол ұяның қай жерде екенін біледі.			
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016				
ҚР	29,7%	44,7%	56,5%				
Халықаралық орташа	30,1%	41,5%	45,0%				
1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап			
Жауап борандықтар ұяға жақындығын көрсететін балтапқыштың әрекетін анықтайды. <u>Мысалы:</u> - Жерге жақындай/қона бастайды				Жауап борандықтарға олардың ұяға жақындай түскенін көрсету үшін балтапқыш не істейтінін түсіндірмейді. <u>Мысалы:</u> - Ол ақ қауырсындарын көрсетеді. - Ол ұшуды тоқтатады. - Ол жерге жақын ұшады. - Ысқырық			

	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	25,0%	32,8%	48,1%	
Халықаралық орташа	29,3%	38,3%	41,5%	
1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауап борандықтардың ұяға жеткенін көрсететін балтапқыштың әрекетін анықтайды.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ұзақ іркілісті жаңа (басқа) дыбыс/жұмсақ үн шығарады</i> - <i>НЕМЕСЕ ұяны айналып ұшады.</i> 				<p>Жауап борандықтарға олардың ұяға жеткенін көрсету үшін балтапқыш не істейтінін түсіндірмейді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ол ерекше шу шығарады.</i> - <i>тирр-тирр-тирр!</i> - <i>Ол ұяны табады.</i> - <i>Міне, ұяны таптық!</i>
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	20,3%	25,1%	37,2%	
Халықаралық орташа	28,2%	36,6%	39,3%	

11. Борандықтар мен балтапқыштың мындаған жылдар бойы бірлесіп жұмыс істегеніне не дәлел бола алады?

Сұрақтың күрделілігі: ілгері

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: бүкіл мәтін контекстінде тиісті ақпаратты табу және түсіндіру

1 – Қабылданатын жауап				0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауап борандықтар мен балтапқыштың ұзақ мерзімді серіктестігіне дәлел келтіреді: суреттер.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - суреттер - тастағы суреттер - Африкалық суреттер - үңгірдегі суреттер - қабырғадағы суреттер 				<p>Жауап дұрыс емес немесе сұрақтағы сөздерді қайталайды.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - тастағы ою - кітаптар - бал - ара ұялары - фото - Олар бірлесіп жақсы жұмыс істейді.
	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	22,5%	25,7%	24,8%	
Халық. орташа	32,4%	35,6%	37,4%	

13. Мәтінге сәйкес, болашақта борандықтардың көпшілігі қалаға көшетін болса, балтапқыштарға не істеуге тура келеді?

Сұрақтың күрделілігі: ілгері

Процесс: мәтін мазмұны мен элементтерін бағалау және сынау

Тапсырма: болжам жасау үшін бүкіл мәтін бойынша идеялар мен ақпаратты бағалау

1 – Қабылданатын жауап	0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауапта борандықтардың қалаға көшуінің балтапқыш үшін жалпы салдары туралы айтылады — ол тамақты (араның дернәсілдері/ұялары/балауызы) жалғыз іздеуге мәжбүр болады.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Олар ұяларды жалғыз іздеуге мәжбүр болады. - Оларға тамақты өз бетінше табу керек болады. <p>НЕМЕСЕ жауап балтапқыштың өмір сүру әдетінің өзгеру әдістерін ұсынады:</p> <ul style="list-style-type: none"> • жемістер, жәндіктер, құрттар сияқты балама азық көзін табу • таңертең (бұлтты және салқын кезде) ұяға бару арқылы азықты қауіпсіз жолмен алудың балама әдісін табу • басқа серіктес табу немесе басқа жерге көшу <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Олар жәндіктер сияқты басқа нәрсені жеуі мүмкін. - Оларға қоректену әдетін өзгерту қажет болуы мүмкін. - Олар ұяны таңертең ерте іздеуі мүмкін. - Олар басқа серіктес табуы керек. - Оларға жеткілікті азық табу үшін басқа жерге көшуге тура келуі мүмкін. 	<p>Жауап балтапқыштың болашақта жасауы мүмкін тиісті әрекетін ұсынбайды.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Олар енді дернәсілдерді жемейтін болады. [жауап нақты емес және жеткіліксіз, өйткені онда балама азық көзі көрсетілмеген] - Олар борандықтарды шақыруы мүмкін. - Балтапқыш өледі. - Олар қалаға баруы мүмкін. [қалаға көшу пайдасыз, өйткені мәтінде балтапқыш мұны істеуге тырысқаны, бірақ нәтижесіз болғаны жазылған].

	Цифрлы PIRLS-2021	Қағаз PIRLS-2021	PIRLS-2016	
ҚР	23,0%	31,1%	36,0%	
Халық. орташа	27,8%	31,4%	31,6%	

Ғажайып сегізаяқ

Сегізаяқтар – жұмыр денелі, адырайған көздері және сегіз ұзын қолдары бар теңіз жануарлары. Олардың сорғыштардан тұратын қармауыштары өте мықты. Сегізаяқтар барлық мұхиттарда тіршілік етеді, бірақ жылы тропикалық суларды ерекше жақсы көреді. Сүйікті азықтарын табу үшін олар көбіне мұхиттың түбін мекен етеді.

Сегізаяқ өз жатағының алдында.

Сегізаяқтар шаяндарды, асшаяндарды және ұсақ балықтарды жақсы көреді. Олар олжаларын сорғыштармен ұстап алып, ауыздарына салады.

Сегізаяқтар тастан жасалған жатақтарында жалғыз тіршілік етеді. Кейде өздерінің қауіпсіздігі үшін жатақтарына тас «есіктер» жасайды.

Қауіптен қашып құтылу

Сегізаяқтар қауіптен қашып құтыла алады, өйткені олар тез жүзеді және кез келген шабуылдаушыларға қою қара сиясын атқылайды. Бұл оларға жылдам қашып кетуге жеткілікті уақыт береді.

Сонымен қатар, сегізаяқтар шебер жасырына алады. Олар айналасындағы тастарға, құмдарға және

Сегізаяқтың қауіптен құтылу мақсатында сия шашуы.

маржандарға айналып кету үшін терісінің түсін алқызыл, көк, қоңыр немесе жасыл түске өзгертіп, көзге көрінбей кете алады. Сегізаяқтар балдырлармен қапталған дөңес жарға ұқсайды. Сонымен қатар, жеуге жарамсыз болып көріну үшін, олардың денесінде санаулы секунд ішінде әртүрлі дақтар, жолақтар мен таңбалар пайда болуы мүмкін.

Сегізаяқ өзінің дақтарымен жыртқыштарды қорқытуда.

Сегізаяқтар жартастар мен маржандардың жарықшақтарына жылып етіп тығылып қала алады. Олардың омыртқа жотасы болмайды. Анығында, сегізаяқтарда мүлдем сүйек жоқ. Сондықтан олардың денесі әрқашан жұмсақ.

Ұлу қабыршақтарының астында тығылып жатқан сегізаяқ.

Сегізаяқтар сүйексіз болғандықтан, су секілді ағып, кіп-кішкентай жерге сыйып кете алады. Оған қоса, олар күтпеген жерден пайда болатын қабілетке ие. Сегізаяқтар ұлу қабыршақтарынан, ғалымдардың су саймандарынан және теңізде қалған бөтелкелерден де табылған.

Сегізаяқтар кейде тығылып қалу үшін ұлу қабыршақтарын пайдаланады. Олар ұлу қабыршақтарын сорғыштарымен өзіне жабыстырып алады. Содан соң олармен өз денесін сыртынан қоршап алады. Сегізаяқтың жанынан өтіп бара жатқан жыртқыштар оны жай жатқан ұлу қабыршақтарының үйіндісі деп ойлап қалады.

Әртүрлі әрекет жасауды үйрену

Фрида атты сегізаяқ
Германиядағы
океанариумда тіршілік етті.
Ол қараушыларының тамақ
салынған шыны
банкаларды ашқанын
бақылап, өз бетімен
банкаларды ашуды үйренді.
Қақпақты денесімен
сығымдап, банканы
қармауыштарымен қысу
арқылы өзінің сүйексіз

денесімен орап ашатын. *Фрида тамағы бар банкаларды ашуда.* Фрида тек шаяндар мен ашаяндар сияқты өзінің жақсы көретін тамақтары бар банкаларды ғана ашқан. Ол кәдімгі балықтар салынған банкаларды елемеген.

Америка Құрама
Штаттарындағы теңіз
орталығында Сквирт атты
сегізаяқ сурет салуды
үйреніп алған. Ол бұны
кенепке бояу шашырататын
тетіктерді жылжыту арқылы
іске асырған. Сосын оның
«өнер туындысы» сегізаяқ
аквариумына күтім жасауға
ақша жинау үшін сатылатын.

Сквирт «өнер туындысын» жасауда.

Сегізаяқтарды іспен алдандыру

Адамдар сегізаяқтарды табиғи қоршаған ортасы бар океанариумдарда тамашалағанды ұнатады. Бірақ сегізаяқтар онда зерігеді, сондықтан океанариум қызметкерлері оларды жалықтырмау үшін әр түрлі амалдар ойлап табуға тырысады. Мысалы, олар сегізаяқтарға бөлшектеуге болатын алуан түрлі ойжұмбақтар мен ойыншықтар береді.

Өзінің аквариумында ойыншықпен ойнап отырған сегізаяқ.

Америка Құрама Штаттарындағы океанариумда Сэмми атты сегізаяқ екі бөлшегін бұрап қосуға болатын пластикалық шарикпен ойнауды ұнатады. Қараушысы тамақты шарикке салғаннан кейін, Сэмми оны ашып алады. Тамақтанып болған соң, екі бөлшекті қайтадан бұрап біріктіреді.

Өз қараушыларын тану

Ойыншықтар мен ойжұмбақтардан басқа, сегізаяқтарға қараушыларымен бірге ойнап, уақыт өткізген ұнайды. Қараушылары оларды қоректендіруге және бастарынан сипауға келе жатқанын көргенде, олар толқығандарын көрсетіп, қызарып кетеді. Сегізаяқтар сондай-ақ қармауыштарымен тұрып және алға қарай еңкейіп, өздерінің

Қараушысының қолдарына жармасып жатқан сегізаяқ.

қараушыларын қарсы алуы мүмкін. Қараушыларының назарын аудару үшін, олар өздерінің артқы «аяқтарымен» секіріп, қармауыштарын сермейді.

Сегізаяқтар тамақты қалай жақсы көрсе, көпшілікті солай жақсы көреді. Олар тамақтанып болған соң, қармауыштарын кезек-кезек созып, қараушысының қолдарын орап алады. Сегізаяқтар сорғыштарымен қараушыларына ақырын ғана жабысқан кезде, олар бір-бірінің қолын ұстап тұрғандай көрінеді.

Мәтін сұрақтары

1. Мақалаға сәйкес, сегізаяқтар туралы келесі тұжырымдардың қайсысы дұрыс?

Сәйкес келетін жауаптың барлығын белгілеңіз.

Олардың денесі жұмыр.

Олардың сегіз ұзын қолдары бар.

Олар мұхиттың суық бөлігінде ғана тіршілік етеді.

Олар шаяндар мен ұсақ балықтарды жегенді жақсы көреді.

Олар тамағын ауыздарымен аулайды.

2. Сегізаяқтар өз жатақтарының есіктерін неден жасайды?

3. Мақалада сегізаяқтар «шебер жасырынады» делінген. Бұл нені білдіреді?

Ⓐ Олар басқа нәрсе сияқты көріне алады.

Ⓑ Олар жылдам жүзе алады.

Ⓒ Олар қара сиямен атқылай алады.

Ⓓ Олар алуан пішінге айнала алады.

4. Сегізаяқтардың сүйегі жоқ. Бұл олардың не істей алатынын білдіреді?

- Ⓐ Басқа сегізаяқтармен бірге тығыла алады
- Ⓑ Тастардан ұстай алады
- Ⓒ Кішкентай жерге сыйып кете алады
- Ⓓ Балдырларға ұқсайды

5. Сегізаяқтар күтпеген жерден пайда болуы мүмкін. Мәтіннен бір мысал келтіріңіз.

6. Сегізаяқтар жауларынан қандай екі жолмен құтылады?

7. Сегізаяқ Фрида не істеуді үйренді?

8. Сегізаяқ Сквирт не істеуді үйренді?

- Ⓐ Аквариум суретін салуды
- Ⓑ Кенепке бояу шашу үшін тетіктерді жылжытуды
- Ⓒ Кенепке өз сиясын шашыратуды
- Ⓓ Сурет салу үшін қармауыштарын саусақ орнына пайдалануды

9. Жазушының ойынша, Сквирт жақсы сурет сала алады ма? Өз таңдауыңызды белгілеңіз.

Иә

Жоқ

Мәтіннен мысал келтіріңіз.

10. Океанариум қызметкерлері неге сегізаяқтарға ойжұмбақтар береді?

11. Сэмми қандай ойыншықпен ойнағанды жақсы көрді?

12. Сегізаяқтар өз қараушыларын көргеніне қуанғандарын қандай екі әрекет арқылы білдіреді?

13. Сегізаяқтар қараушыларының өздерін сипағанын жақсы көреді. Олар мұны қалай көрсетеді?

- Ⓐ Қараушыларымен бірге ойжұмбақтар шешеді
- Ⓑ Қарны ашқанда жоғары-төмен секіреді
- Ⓒ Қараушыларына жақындап, олардың қолдарын орап алады
- Ⓓ Барлық тамақты жеп қояды

14. Автор сегізаяқтарды «таңғажайып» деп есептейді. Сегізаяқтар океанариумда үйренген үш таңғажайып нәрсе қандай?

15. Оқығаныңыздың негізінде, океанариум сегізаяқтар үшін жайлы орын деп есептейсіз бе?
Өз таңдауыңызды белгілеңіз.

Иә

Жоқ

Жауабыңызды түсіндіру үшін бір себепін жазыңыз.

Тапсырма жауаптары

ЖАУАП НҮСҚАЛАРЫ БАР СҰРАҚТАР

Сұрақ нөмірі	Сұрақтың күрделілігі	Процесс	Сұрақтың мазмұны	Дұрыс жауап	Цифрлы PIRLS-2021	
					ҚР	Халық. орташа
3	Жоғары	Мәтін мазмұны мен элементтерін бағалау және сынау	Бейнелі сөз тіркесінің мағынасын тану	А	44,9%	59,9%
4	Жоғары	Анық түрде берілген ақпаратты табу	Анық түрде берілген бөлікті тану	С	75,9%	72,1%
8	Жоғары	Анық түрде берілген ақпаратты табу	Анық түрде берілген бөлікті тану	В	42,1%	66,0%
13	Орташа	Тікелей қорытындыларды тұжырымдау	Әрекет туралы тікелей қорытындыны тану	С	57,7%	72,4%

ЕРКІН ҚҰРАСТЫРЫЛАТЫН ЖАУАБЫ БАР СҰРАҚТАР

1. Мақалаға сәйкес, сегізаяқтар туралы келесі тұжырымдардың қайсысы дұрыс?

Сәйкес келетін жауаптың барлығын белгілеңіз.

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: тікелей қорытындыларды тұжырымдау

Тапсырма: (5-ден) 3 дұрыс фактіні бөліп көрсету үшін тікелей қорытынды жасау

2 – Толық түсіну		1 – Ішінара түсіну		0 – Түсінбеу
ТЕК келесі үш нұсқа белгіленеді: - Олардың денесі жұмыр. - Олардың сегіз ұзын қолдары бар. - Олар шаяндар мен ұсақ балықтарды жегенді жақсы көреді.		Тізімде көрсетілген үш нұсқа және бір қате нұсқа белгіленеді. НЕМЕСЕ тізімде көрсетілген үш нұсқаның екеуі белгіленеді.		Кез келген басқа комбинация.
	Цифрлы PIRLS-2021		Цифрлы PIRLS-2021	
ҚР	20,8%	ҚР	36,2%	
Халықаралық орташа	56,4%	Халықаралық орташа	26,6%	

2. Сегізаяқтар өз жатақтарының есіктерін неден жасайды?

Сұрақтың күрделілігі: төмен

Процесс: анық түрде берілген ақпаратты табу

Тапсырма: анық түрде берілген бөлікті тауып көрсету

1 – Қабылданатын жауап		0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауап сегізаяқтардың есік ретінде тастарды пайдаланатынын көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Олар тастарды пайдаланады.</i> - <i>Тастар</i> 		<p>Жауапта сегізаяқтардың есік ретінде тастарды пайдаланатыны көрсетілмейді. Жауап бұлыңғыр, мәтінмен байланысты емес болуы мүмкін немесе сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін.</p>
	Цифрлы PIRLS-2021	
ҚР	76,6%	
Халықаралық орташа	80,5%	

5. Сегізаяқтар күтпеген жерден пайда болуы мүмкін.

Мәтіннен бір мысал келтіріңіз.

Сұрақтың күрделілігі: ілгері

Процесс: анық түрде берілген ақпаратты табу

Тапсырма: анық түрде берілген ақпаратты тауып көрсету

1 – Қабылданатын жауап		0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауапта мәтіннен келесі мысалдардың бірі келтіріледі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>ғалымдардың су саймандары</i> - <i>бөтелкелер</i> - <i>ұлу қабыршақтары</i> 		<p>Жауапта мәтіннен мысал келтірілмейді. Ол бұлыңғыр, мәтінмен байланысты емес болуы мүмкін немесе сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <p>- <i>Олар күтпеген жерлерден пайда болады.</i></p>
	Цифрлы PIRLS-2021	
ҚР	29,4%	
Халықаралық орташа	40,7%	

6. Сегізаяқтар жауларынан қандай екі жолмен құтылады?

Сұрақтың күрделілігі: орташа

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: 2 әрекетті тауып көрсету

2 – Толық түсіну		1 – Ішінара түсіну		0 – Түсінбеу
<p>Жауап сегізаяқтардың жыртқыштардан қалай құтылатынын түсіндіретін келесі екі әдісті ұсынады:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>жатақтарында / үңгірлерде жасырынады</i> - <i>жарықшақтар/тастар/маржандар/кішкент ай кеңістіктердің арасында жасырынады</i> - <i>ұлу қабыршақтарына / ұлу қабыршақтарының артына жасырынады</i> - <i>жасырынады</i> - <i>жылдам жүзеді</i> - <i>сиясын атқылайды</i> - <i>қоршаған ортамен бірдей болу/көзге көрінбеу/басқа нәрсеге ұқсау үшін түсін өзгертеді</i> - <i>(жеуге жарамсыз болып көріну үшін) дақтар/жолақтар жасайды</i> - <i>түсін өзгертеді/бүркенеді</i> - <i>жатақтарына тас «есіктер» жасайды</i> 		<p>Жауап тізімде берілген бір мысалды қамтиды.</p>		<p>Жауап тізімде берілген ешқандай мысалдарды қамтымайды. Ол бұлыңғыр, мәтінмен байланысты емес болуы мүмкін немесе сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Күшті</i> - <i>Сорғыштар</i>
	Цифрлы PIRLS-2021		Цифрлы PIRLS-2021	
ҚР	72,1%	ҚР	20,1%	
Халықаралық орташа	75,2%	Халықаралық орташа	15,3%	

7. Сегізаяқ Фрида не істеуді үйренді?

Сұрақтың күрделілігі: орташа

Процесс: тікелей қорытындыларды тұжырымдау

Тапсырма: әрекетті сипаттау үшін қарапайым қорытынды жасау

1 – Қабылданатын жауап		0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауап Фриданың тамақ салынған банкаларды ашуды үйренгенін көрсетеді.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Банкаларды ашуды.</i> - <i>Фрида шаяндар мен асияндар салынған банкаларды ашуды үйренді.</i> - <i>Ол тамақ салынған банкаларды ашуды үйренді.</i> - <i>Өз бетімен тамақ салынған банкаларды ашуды.</i> - <i>Банкаларды өз бетімен бұрап ашуды.</i> 		<p>Жауап Фриданың тамақ салынған банкаларды ашуды үйренгенін көрсетпейді. Ол бұлыңғыр, мәтінмен байланысты емес болуы мүмкін немесе сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін.</p>
	Цифрлы PIRLS-2021	
ҚР	78,7%	
Халықаралық орташа	76,3%	

9. Жазушының ойынша, Сквирт жақсы сурет сала алады ма?

Өз таңдауыңызды белгілеңіз.

___ Иә
___ Жоқ

Жауыбыңызды түсіндіру үшін бір себебін жазыңыз.

Сұрақтың күрделілігі: ілгері

Процесс: мәтін мазмұны мен элементтерін бағалау және сынау

Тапсырма: автордың пікірін растау үшін мәтін элементтері мен мазмұнын бағалау

1 – Қабылданатын жауап	0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауапта таңдалған нұсқаға баға және түсіндірме беріледі.</p> <ul style="list-style-type: none">Иә таңдауы автор Сквирттің өнері сатылады деп мәлімдеген идеяны қолдайды. <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"><i>Иә, өйткені олар картиналарды сатып, сол үшін ақша алды.</i><i>Иә. Ол біртүрлі көрінгенімен, абстрактілі және ерекше, сегізаяқтың қолымен жасалған! Ол оны сатуға тұрарлық деп есептейді.</i> <ul style="list-style-type: none">ЖОҚ таңдауы автордың «өнер туындысы» сөзін тырнақшаға алғандығымен расталады. <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"><i>Жоқ. Автор оның өнерін ұнатпайды, өйткені ол «өнер туындысы» сөзін тырнақшаға алып жазды.</i><i>Жоқ, өйткені автор «өнер туындысы» сөзін тырнақшаға алған. Мәтінде: «ол бұны кенепке бояу</i>	<p>Жауап бұлыңғыр, мәтінмен байланысты емес болуы мүмкін немесе сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін.</p>

<i>шашырататын тетіктерді жылжыту арқылы іске асырған. Сосын оның «өнер туындысы» ...» деп жазылған.</i>		
	Цифрлы PIRLS-2021	
ҚР	29,9%	
Халықаралық орташа	40,6%	

10. Океанариум қызметкерлері неге сегізаяқтарға ойжұмбақтар береді?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: анық түрде берілген ақпаратты табу

Тапсырма: анық түрде берілген бөлікті табу және суреттеу

1 – Қабылданатын жауап		0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауапта сегізаяқтар тез зерігетіні, сондықтан аквариум қызметкерлері оларға ойжұмбақтар беретіні айтылады.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Олар сегізаяқтардың бір нәрсемен алданғанын қалайды.</i> - <i>Оларды іспен айналдыру үшін</i> - <i>Олардың көңілін көтеру үшін</i> - <i>Олар өте қатты зерігеді.</i> - <i>Сегізаяқтың айналысатын бір ісі болу үшін</i> - <i>Оларды сынау үшін [бір іспен айналысу қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында].</i> - <i>Олар ойнап, бақытты болуы үшін [бір іспен айналысу қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында].</i> 		<p>Жауап аквариум қызметкерлері сегізаяқтарға оларды зеріктірмеу үшін ойжұмбақтар беретінін түсіндірмейді. Ол бұлыңғыр, мәтінмен байланысты емес болуы мүмкін немесе сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Осылайша, олар бір нәрсені үйрене алады.</i> - <i>Олардың қанишалықты ақылды екенін көрсету үшін</i> - <i>Ойнау үшін</i> - <i>Өйткені олар ойжұмбақтар шешуден ләззат алады</i> - <i>Олар оны бөліктеп, қайта қосу үшін</i>
	Цифрлы PIRLS-2021	
ҚР	51,2%	
Халықаралық орташа	64,5%	

11. Сэмми қандай ойыншықпен ойнағанды жақсы көрді?

Сұрақтың күрделілігі: орташа

Процесс: анық түрде берілген ақпаратты табу

Тапсырма: анық түрде берілген бөлікті тауып көрсету

1 – Қабылданатын жауап		0 – Қабылданбайтын жауап
Жауапта шарик немесе пластикалық шарик көрсетіледі.		Жауапта басқа бір зат көрсетіледі. Ол бұлыңғыр, мәтінмен байланысты емес болуы мүмкін немесе сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін. <u>Мысалы:</u> - ойыншық
	Цифрлы PIRLS-2021	
ҚР	67,5%	
Халықаралық орташа	75,2%	

12. Сегізаяқтар өз қараушыларын көргеніне қуанғандарын қандай екі әрекет арқылы білдіреді?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: тікелей қорытындыларды тұжырымдау

Тапсырма: 2 әрекетті тану үшін қарапайым қорытынды жасау

2 – Толық түсіну	1 – Ішінара түсіну	0 – Түсінбеу
<p>Жауап төмендегі тізімнен екі мысал келтіреді:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Қараушыларының келе жатқанын көргенде толқығандарын көрсету үшін қызарады. <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Олар қызарады. - Олар түсін өзгертеді. <ul style="list-style-type: none"> • Қараушыларын қарсы алу үшін қармауыштарымен тұрады. <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Олар бар бойымен тұрып, алға қарай еңкейеді. - Қармауыштарымен тұрып, оларды сермейді. - Қармауыштарымен тұрып, оларды қарсы алады. <ul style="list-style-type: none"> • Қараушыларының назарын аудару үшін артқы қармауыштарымен секіріп, оларды сермейді. <p><u>Мысалы:</u></p>	<p>Жауап тізімнен бір мысал келтіреді.</p>	<p>Жауап сегізаяқтардың өз қараушыларын көргеніне қуанышты екенін көрсету үшін не істейтіндерін көрсетпейді. Ол бұлыңғыр, мәтінмен байланысты емес болуы мүмкін немесе сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Оларды қарсы алады - Бастарын сипайды [Қараушылар сегізаяқтың басын сипайды] - Жанасады - Ойнайды - Қараушыларына қарай секіреді

<ul style="list-style-type: none"> - Қармауыштарын сермейді. - Екі артқы қармауыштарымен секіреді. <ul style="list-style-type: none"> • Қараушыларының қолдарын қармауыштарымен орап алады / қараушыларына жабысады. <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Олар оларды орап алады. - Қараушыларының қолын ұстайды. - Қармауыштарын құшақтау үшін жазып ашады. - Олар сорғыштарын қараушыларына ақырын жабыстырады. 			
	Цифрлы PIRLS-2021		Цифрлы PIRLS-2021
ҚР	34,3%	ҚР	30,5%
Халықаралық орташа	51,7%	Халықаралық орташа	18,0%

14. Автор сегізаяқтарды «таңғажайып» деп есептейді. Сегізаяқтар океанариумда үйренген үш таңғажайып нәрсе қандай?

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру

Тапсырма: орталық идеяның 3 мысалын келтіру үшін ақпаратты түсіндіру және біріктіру

3 – Кең түсінік	2 – Қанағаттанарлық түсінік	1 – Минималды түсінік	0 – Қанағаттанарлықсыз түсінік
<p>Жауапта автордың сегізаяқтардың таңғажайып екендігі туралы көзқарасын растайтын келесі үш мысал келтіріледі. Мысалдар сегізаяқтардың <u>океанариумда үйренген</u> істерін көрсетуі керек. Олардың туа біткен сипаттамалары, мысалы, түсін өзгерту немесе кішкентай кеңістікке сыйып кету қабілеті қате болып есептеледі.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ойжұмбақтар шешу • Банкарды ашу • Сурет салу • Ойнау • Шарикті ашу және оны қайтадан бұрап біріктіру • Өз қараушыларын тану/қарсы алу, олардың назарын аудару үшін әрекет жасау. <p><u>Өз қараушыларын тануға байланысты мысалдар:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Өз қараушыларын тануды</i> - <i>Адамдармен қарым-қатынас</i> 	<p>Жауап тізімнен екі мысал келтіреді.</p>	<p>Жауап тізімнен бір мысал келтіреді.</p>	<p>Жауап тізімнен ешқандай мысал келтірмейді. Ол бұлыңғыр, мәтінмен байланысты емес болуы мүмкін немесе сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u> (сегізаяқтар океанариумда үйренген нәрселер емес, жалпы жасай алатын нәрселер):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>кішкентай кеңістікке сыйып кету</i> - <i>өте жақсы жасырыну</i> - <i>түсін өзгерту</i> - <i>тастан «есіктер» жасау</i> - <i>бүркемелену, көзге көрінбей кету</i>

<i>жасауды</i> - Қараушыларына қарай созылуды - Қармауыштарымен тұрып, оларды сермеуді - Екі қармауыштарымен тұруды - Қармауыштарын сермеуді - Оларға деген сүйіспеншілігін көрсетуді					- тастармен бірдей болу - жылдам жүзу - сиясын атқылау
	Цифрлы PIRLS-2021		Цифрлы PIRLS-2021		Цифрлы PIRLS-2021
ҚР	43,8%	ҚР	15,5%	ҚР	10,8%
Халық. орташа	45,6%	Халық. орташа	16,4%	Халық. орташа	11,1%

15. Оқығаныңыздың негізінде, океанариум сегізаяқтар үшін жайлы орын деп есептейсіз бе?

Өз таңдауыңызды белгілеңіз.

___ Ия

___ Жоқ

Жауабыңызды түсіндіру үшін бір себебін жазыңыз.

Сұрақтың күрделілігі: жоғары

Процесс: мәтін мазмұны мен элементтерін бағалау және сынау

Тапсырма: растайтын дәлелдер келтіру үшін идеялар мен ақпаратты бағалау

1 – Қабылданатын жауап	0 – Қабылданбайтын жауап
<p>Жауапта таңдалған нұсқаға баға және түсіндірме беріледі.</p> <ul style="list-style-type: none">• Иә таңдауын келесі жауаптардың бірі қолдайды:<ul style="list-style-type: none">- сегізаяқтарды қоректендіреді- сегізаяқтарға ойыншықтар беріледі / олар онда өздерін көңілді сезінеді- сегізаяқтар әртүрлі нәрселерді жасауды үйренеді- сегізаяқтар қауіптен немесе жыртқыштардан қорғалған / олар қауіпсіз жерде- сегізаяқтар өз қараушыларын жақсы көреді• Жоқ таңдауын келесі жауаптардың бірі қолдайды:<ul style="list-style-type: none">- сегізаяқ зерігеді- сегізаяқ бостандықта өмір сүруі керек / океанариум тым кішкентай- сегізаяқ өз бетмен өмір сүргенді / өз тамағын өзі	<p>Жауапта таңдалған нұсқаға баға және түсіндірме берілмейді.</p> <p>Ол бұлыңғыр, мәтінмен байланысты емес болуы мүмкін немесе сұрақтағы сөздерді қайталауы мүмкін.</p> <p><u>Мысалы:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- <i>Жоқ, олар океанариумдарды ұнатпайды.</i>- <i>Жоқ, сегізаяқтар ол жерде өздерін әрдайым жайлы сезіне бермейді.</i>- <i>Жоқ, өйткені адамдар оларды мазалайды.</i>- <i>Иә, сегізаяқтарға онда болған ұнайды.</i>- <i>Иә, өйткені мәтінге сәйкес, сегізаяқтар онда бақытты.</i>- <i>Иә, сегізаяқтар онда өздерін жайлы сезінеді.</i>- <i>Иә, өйткені адамдар сегізаяқтарды зерттей алады.</i>- <i>Иә, өйткені бұл қызықты болды. Мен көп нәрсе үйрендім.</i>

тауып жегенді ұнатады		
	Цифрлы PIRLS-2021	
ҚР	40,7%	
Халықаралық орташа	53,9%	